

**Wyniki monitoringu stosowania przez
administrację rządową klauzul
społecznych w zamówieniach
publicznych za 2015 r.**

Urząd Zamówień Publicznych

Warszawa, 2016 r.

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE	4
I.1. Realizacja obowiązku sprawozdawczego	4
I.2. Zakres podmiotowy obowiązku sprawozdawczego	5
II. INFORMACJE O STOSOWANIU KLAUZUL SPOŁECZNYCH	7
II.1. Informacja o zastosowanych klauzulach społecznych	7
II.2. Informacje o liczbie i wartości postępowań z uwzględnieniem zastosowania klauzul społecznych	12
II.3. Postępowania o udzielenia zamówienia publicznego o największej wartości dla poszczególnych klauzul społecznych	14
II.4. Wartość postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na przedmiot zamówienia (kod CPV)	17
II.5. Informacja o unieważnionych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, w których zastosowano klauzulę społeczną	20
II.6. Inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne zastosowane w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których stosuje się przepisy ustawy Pzp.....	22
II.6.1. Kryteria oceny ofert	22
II.6.2. Opis przedmiotu zamówienia.....	26
II.6.3. Inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne	27
II.7. Zastosowanie klauzul społecznych lub innych instrumentów uwzględniających aspekty społeczne w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których nie stosuje się przepisów ustawy Pzp.....	29
II.8. Dodatkowe informacje wynikające z części IV formularza dotyczące organizacyjnych i prawnych aspektów w praktycznym stosowaniu klauzul społecznych	30
III. ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY	31
Problemy zidentyfikowane w trakcie realizacji obowiązku sprawozdawczego oraz w toku analizy przekazanych przez zamawiających informacji dotyczyły kwestii, które można podzielić na trzy główne grupy:	31
□ problemy związane z niewystarczająco precyzyjnie określonym zakresem podmiotowym obowiązku sprawozdawczego,	31
□ problemy o charakterze technicznym,	31
□ problemy związane z ochroną danych osobowych.....	31
III.1. Zakres podmiotowy obowiązku sprawozdawczego	31
III.2. Problemy techniczne w wykorzystaniu aplikacji internetowej.....	33
III.3. Dostęp do danych osobowych	33
IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE	34

Załącznik nr 1 - Wzór formularza stanowiący załącznik do Zakresu informacji, który miał być wykorzystywany na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych za rok 2015..41

Załącznik nr 2 – Uszczegółowiony wzór formularza wykorzystywany na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych za rok 201543

Załącznik nr 3 - Wykaz obwieszczeń określających jednostki podległe i nadzorowane przez poszczególnych ministrów45

I. WPROWADZENIE

Przyjęte w dniu 28 lipca 2015 r. przez Radę Ministrów „Zalecenia w sprawie stosowania przez administrację rządową klauzul społecznych w zamówieniach publicznych” (zwane dalej „Zaleceniami”), zobowiązały kierowników jednostek administracji rządowej do analizowania możliwości stosowania klauzul społecznych we wszystkich postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Szczególną uwagę zwrócono na zamówienia na usługi edukacyjne i szkoleniowe, reklamowe, sprzątań budynków i zarządzania mieniem, ochroniarskie, publikowania i drukowania, usługi komputerowe, konserwacyjne i naprawcze, telekomunikacyjne, restauracyjne oraz cateringowe.

Rekomendowano również stosowanie klauzul społecznych w postępowaniach, do których ze względu na wartość (tj. postępowania poniżej równowartości 30.000 Euro), nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych¹ (zwanej dalej „Pzp”).

Na Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych został nałożony obowiązek monitorowania realizacji zaleceń w oparciu o coroczne informacje przygotowywane przez jednostki administracji rządowej oraz przedłożenia jego wyników wraz z propozycjami ewentualnych zmian legislacyjnych Szefowi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Niniejszy raport obejmuje monitoring zamówień publicznych udzielonych w 2015 r. przez objęte obowiązkiem sprawozdawczym jednostki administracji rządowej.

I.1. Realizacja obowiązku sprawozdawczego

W ramach Zaleceń na Urząd Zamówień Publicznych nałożono obowiązek monitorowania stosowania przez jednostki administracji rządowej klauzul społecznych, tj. klauzul wynikających z:

- art. 22 ust. 2 ustawy Pzp [Zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, u których ponad 50% zatrudnionych pracowników stanowią osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego]
- art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Pzp [Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące zatrudnienia osób: a) bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, b) niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, c) innych niż określone w lit. a lub b, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym – lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego],

¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 2164

- art. 29 ust. 1 pkt 4) ustawy Pzp [Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, dotyczące: zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących czynności w trakcie realizacji zamówienia na roboty budowlane lub usługi, jeżeli jest to uzasadnione przedmiotem lub charakterem tych czynności],

jak również innych aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. W tym celu jednostki administracji rządowej zostały zobowiązane do przekazywania Prezesowi Urzędu rocznych sprawozdań w tym zakresie. Uzyskane w ten sposób dane stanowią podstawę analizy, której wyniki ujęte zostały w niniejszym dokumencie opracowanym na potrzeby Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Zakres informacji raportowanych przez jednostki administracji rządowej doprecyzowano w piśmie Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – p. Jacka Cichockiego z dnia 22 września 2015 r. w sprawie **Zakresu informacji o stosowaniu przez administrację rządową klauzul społecznych** (zwanego dalej „Zakresem informacji”). Do pisma dołączony został wzór formularza, który miał zostać wykorzystany na potrzeby sprawozdawcze².

Celem efektywnej realizacji obowiązku monitoringowego, Urząd Zamówień Publicznych zlecił w 2015 r. opracowanie elektronicznej wersji formularza. Elektroniczna wersja formularza przygotowanego na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych została przez Urząd Zamówień Publicznych w uzgodnieniu z KPRM rozwinięta o niezbędny zakres informacji uczyniający dane zawarte w formularzu sprawozdawczym celem umożliwienia przedstawienia przez respondentów jak najbardziej pełnych informacji co do stosowania klauzul społecznych.³ Przyjęto, iż aplikacja internetowa udostępniona respondentom zawierać będzie autoryzację w postaci kodu dostępu (tj. tokena), co uniemożliwi wypełnienie formularza przez podmioty lub osoby nieuprawnione. Aplikację udostępniono na stronie: <http://klauzule.uzp.gov.pl/>. Pismem z dnia 11 stycznia br. p.o. Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych – p. Dariusz Piasta przekazał ministrom, wojewodom oraz kierownikom jednostek podległych i nadzorowanych przez Prezesa Rady Ministrów informację o kodzie dostępu do aplikacji przypominając jednocześnie o obowiązku sprawozdawczym wynikającym z Zaleceń. Jednocześnie też ministrowie, wojewodowie oraz kierownicy jednostek podległych lub nadzorowanych przez Prezesa Rady Ministrów zostali poproszeni o przekazanie kopii ww. pisma swoim jednostkom podległym i nadzorowanym oraz instytucjom gospodarki budżetowej, objętym przedmiotowym obowiązkiem sprawozdawczym.

I.2. Zakres podmiotowy obowiązku sprawozdawczego

W piśmie Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów - ministra Jacka Cichockiego z dnia 22 września 2015 r. wskazano jednostki administracji rządowej objęte obowiązkiem sprawozdawczym z zakresu stosowania klauzul społecznych.

Obowiązek ten dotyczy:

- ministrów w zakresie urzędu obsługującego ministra;

² Wzór formularza stanowi załącznik nr 1 do przedmiotowego dokumentu.

³ Wzór formularza wykorzystywany na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych za rok 2015 stanowi załączniki nr 2 do przedmiotowego dokumentu

- kierowników jednostek podległych lub nadzorowanych przez ministrów, jeżeli jednostki te zobowiązane są do prowadzenia audytu wewnętrznego na podstawie art. 274 ust. 2⁴ lub art. 274 ust. 4-6⁵ ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁶;
- kierowników następujących jednostek podległych lub nadzorowanych przez Prezesa Rady Ministrów: Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Zamówień Publicznych, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Polskiej Agencji Kosmicznej, Urzędu Regulacji Energetyki, Rządowego Centrum Legislacji, Polskiej Akademii Nauk oraz urzędów zapewniających obsługę Komisji Nadzoru Finansowego i Rzecznika Praw Pacjenta;
- wojewodów w zakresie urzędu obsługującego wojewodę;
- dyrektorów instytucji gospodarki budżetowej w administracji rządowej.

Obowiązek stosowania Zaleceń dotyczy wszystkich jednostek administracji rządowej. Dążąc jednak do ograniczenia obciążenia administracyjnego jednostek administracji rządowej, Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie dot. Zakresu informacji ograniczył zakres jednostek objętych obowiązkiem sprawozdawczym. Stąd też z obowiązku przekazywania corocznego sprawozdania z klauzul społecznych zwolnieni zostali m.in. kierownicy jednostek administracji rządowej zespolonej oraz kierownicy jednostek podległych i nadzorowanych w działach administracji, w których nie jest prowadzony audyt wewnętrzny na podstawie art. 274 ust. 2 lub ust. 4-6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

⁴ art. 274 ust. 2 Audyt wewnętrzny prowadzi się także w:

- 1) państwowych jednostkach budżetowych, jeżeli kwota ujętych w planie finansowym jednostki budżetowej dochodów lub kwota wydatków przekroczyła wysokość 40.000 tys. zł;
- 2) uczelniach publicznych, jeżeli kwota ujętych w planie rzeczowo-finansowym przychodów lub kosztów przekroczyła wysokość 40.000 tys. zł;
- 3) samodzielnych publicznych zakładach opieki zdrowotnej, które nie zostały utworzone przez jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli kwota ujętych w planie finansowym przychodów lub kosztów przekroczyła wysokość 40.000 tys. zł;
- 4) agencjach wykonawczych, jeżeli kwota ujętych w planie finansowym przychodów lub kosztów przekroczyła wysokość 40.000 tys. zł;
- 5) państwowych funduszach celowych, jeżeli kwota ujętych w planie finansowym przychodów lub kosztów przekroczyła wysokość 40.000 tys. zł.

⁵ art. 274 ust. 4 Audyt wewnętrzny prowadzi się również w jednostkach sektora finansów publicznych, których kierownicy podejmą decyzję o prowadzeniu audytu wewnętrznego.

ust. 5 Audyt wewnętrzny prowadzi się również w jednostkach w dziale wskazanym przez właściwego ministra kierującego działem. Wskazując jednostkę zobowiązaną minister określa termin rozpoczęcia prowadzenia audytu wewnętrznego.

ust. 6. Przepisy ust. 5 stosuje się odpowiednio do jednostek podległych Prezesowi Rady Ministrów lub przez niego nadzorowanych oraz jednostek obsługujących organy podległe Prezesowi Rady Ministrów lub przez niego nadzorowane.

⁶ Dz. U. z 2013 r. poz. 885 ze zm.

II. INFORMACJE O STOSOWANIU KLAUZUL SPOŁECZNYCH

Badanie poziomu stosowania klauzul społecznych przez administrację rządową realizowane przez Urząd Zamówień Publicznych oparte zostało na danych uzyskanych ze złożonych Urzędowi sprawozdań.. Podmioty zobowiązane do stosowania przepisów ustawy Pzp, wykorzystując udostępnioną im aplikację internetową oraz kody dostępu do tej aplikacji wprowadzały dane z przeprowadzonych w 2015 r. postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. W ramach wstępnej weryfikacji informacji zawartych w formularzach Urząd Zamówień Publicznych zidentyfikował znaczną liczbę sprawozdań nadesłanych przez podmioty nieobjęte obowiązkiem sprawozdawczym wynikającym z Zaleceń, a także przypadki kilkukrotnego przesłania formularza przez daną jednostkę. Stąd, z ogólnej liczby 730 otrzymanych formularzy sprawozdawczych, analizie poddano ostatecznie **417** sprawozdań, stanowiących faktyczną realizację Zaleceń.

II.1. Informacja o zastosowanych klauzulach społecznych

Na podstawie otrzymanych formularzy ustalono, iż 133 podmioty (z ogólnej liczby 417 respondentów) zastosowały klauzule społeczne w 437 postępowaniach przetargowych (tabela nr 1).

Tabela nr 1: Informacje ogólne

Liczba sprawozdań ws. stosowania klauzul społecznych z uzupełnionym pkt II formularza sprawozdawczego	133
Liczba postępowań przetargowych	437

Niemal we wszystkich odnotowanych przypadkach zamawiający stosowali jedną klauzulę społeczną w postępowaniu przetargowym. Jedynie w dziewięciu przypadkach wykorzystano 2 klauzule, a w jednym postępowaniu przetargowym uwzględniono wszystkie 3 klauzule społeczne przewidziane w ustawie Pzp, co zaprezentowano, również w ujęciu procentowym w odniesieniu do ogólnej liczby postępowań, w których zastosowano klauzule społeczne, poniżej (tabela nr 2).

Tabela nr 2: Liczba zastosowanych klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych

Liczba zastosowanych klauzul	Liczba umów	%	Wartość
1	427	97,95%	733.341.217,18 zł
2	9	1,83%	2.834.922,91 zł
3	1	0,23%	246.079,06 zł
SUMA	437	100,00%	736.422.219,15 zł

Poniżej przedstawiamy szczegółowe dane dotyczące postępowań, w których zastosowano więcej niż jedną klauzulę społeczną, wskazujące w szczególności na rodzaj zamówienia, jego wartość oraz zastosowany tryb udzielenia zamówienia.

Tabela nr 3: Postępowania przetargowe, w których zastosowano więcej niż jedną klauzulę społeczną

Liczba zastosowanych klauzul	Rodzaj	Tryb	CPV	Wartość	Zamawiający
3	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	246.079,06 zł	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
2	usługi	przetarg nieograniczony	85312310-5 Usługi dozoru	1.625.418 zł	Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie
2	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątania	57.247,94 zł	Izba Celna w Olsztynie
2	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątania	54.890,82 zł	Izba Celna w Olsztynie
2	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	558.795,60 zł	Sąd Okręgowy w Kielcach
2	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątania	38.318 zł	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
2	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątania	167.552,91 zł	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
2	usługi	przetarg nieograniczony	98351100-9 Usługi parkingowe	42.254,07 zł	Izba Celna w Białej Podlaskiej
2	usługi	przetarg nieograniczony	50112000-3 Usługi w zakresie napraw i konserwacji samochodów	154.677,37 zł	Izba Celna w Białej Podlaskiej
2	usługi	przetarg nieograniczony	98351100-9 Usługi parkingowe	135.768,20 zł	Izba Celna w Białej Podlaskiej

W większości przypadków odnotowano, iż Zamawiający stosowali klauzulę społeczną z art. 29 ust. 4 pkt 4 Pzp (wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę). Uwzględnili ją w 305 postępowaniach przetargowych, co stanowi 68,08% ogólnej liczby postępowań. Wymóg zatrudnienia osób z grup defaworyzowanych z art. 29 ust. 4 pkt 1 Pzp postawiony został w 122 postępowaniach przetargowych, co odpowiada 27,23% postępowań. Z kolei w 21 postępowaniach przetargowych zamawiający zastrzegli możliwość ubiegania się o zamówienia dla wykonawców, u których ponad 50% zatrudnionych pracowników stanowiły osoby niepełnosprawne (z art. 22 ust. 2 Pzp). Stanowi to 4,69%

postępowania. Wartość postępowań przetargowych z zastosowanymi klauzulami społecznymi oszacowano na kwotę 736.422.219,15 zł. Szczegółowe dane w tym zakresie obrazuje tabela nr 4.

Tabela nr 4: Liczba i wartość postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych

Klauzula	Liczba	% liczby postępowań	Wartość	% wartości postępowań*
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	305	68,08%	540.730.235,13 zł	73,10%
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	122	27,23%	156.567.783,99 zł	21,16%
Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	21	4,69%	42.451.281,06 zł	5,74%
SUMA	448	100,00%	739.749.300,18 zł	100,00%

* na podstawie wartości umów bez podatku od towarów i usług

UWAGA: liczba i wartość wskazań jest większa niż liczba i wartość postępowań przetargowych ze względu na przypadki zastosowania więcej niż jednej klauzuli w jednym postępowaniu

Najczęściej klauzule społeczne z art. 22 ust. 2, art. 29 ust. 4 pkt 1 oraz art. 29 ust. 4 pkt 4 Pzp stosowano w zamówieniach na usługi. Dotyczyło to ponad trzystu przypadków. Zdecydowanie rzadziej zamawiający decydowali się na zastosowanie klauzul społecznych w zamówieniach na roboty budowlane i dostawy (odpowiednio 62 i 51 postępowania), co obrazują dane przedstawione w tabeli nr 5.

Tabela nr 5: Liczba postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na rodzaj zamówień

Klauzula społeczna	Dostawy	Roboty budowlane	Usługi	SUMA
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	22	49	234	305
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	23	13	86	122
Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	6		15	21
SUMA	51	62	335	448

UWAGA: liczba wskazań jest większa niż liczba postępowań przetargowych ze względu na przypadki zastosowania więcej niż jednej klauzuli w jednym postępowaniu

Dokonując oceny wartościowej analizowanych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego z zastosowaniem klauzul społecznych zauważenia wymaga, że największe wartościowo zamówienia, dla których zastosowano klauzule społeczne to zamówienia na usługi (433.320.275,67 zł bez podatku od towarów i usług). W tym kontekście podkreślić należy, że w grupie tych największych wartościowo postępowań na usługi także najczęściej stosowana była klauzula dotycząca zatrudnienia na podstawie umowy o pracę (tabela nr 6).

Tabela nr 6: Wartość postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na rodzaj zamówień

Klauzula	Dostawy	Roboty budowlane	Usługi	SUMA
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	80.158.472,27 zł	84.898.085,42 zł	375.673.677,44 zł	540.730.235,13 zł
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	32.178.092,00 zł	73.385.926,52 zł	51.003.765,47 zł	156.567.783,99 zł
Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	35 808 448,30 zł		6.642.832,76 zł	42.451.281,06 zł
SUMA	148.145.012,57 zł	158.284.011,94 zł	433.320.275,67 zł	739.749.300,18 zł

Przeprowadzona analiza wskazuje również na najczęstsze stosowanie przez respondentów klauzul społecznych w postępowaniach prowadzonych w trybie przetargu nieograniczonego. Powyższe jest konsekwencją faktu, że tryb przetargu nieograniczonego jest najchętniej stosowanym w praktyce trybem udzielania zamówień publicznych. Prezentujemy te dane w ujęciu ilościowym (tabela nr 7) oraz wartościowym postępowań o udzielenie zamówienia publicznego (tabela nr 8).

Tabela nr 7: Liczba postępowań przetargowych dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na tryb udzielenia zamówienia

Klauzula Tryb	Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	SUMA
dialog konkurencyjny	0	1	0	1
licytacja elektroniczna	0	2	0	2
przetarg nieograniczony	291	115	21	427
przetarg ograniczony	3	2	0	5
zamówienie z wolnej ręki	6	0	0	6
zapytanie o cenę	5	2	0	7
SUMA	305	122	21	448

Tabela nr 8: Wartość postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na tryb udzielenia zamówienia

Klauzula Tryb	Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	SUMA
dialog konkurencyjny	0	1.616.073,00 zł	0	1.616.073,00 zł
licytacja elektroniczna	0	460.761,84 zł	0	460.761,84 zł
przetarg nieograniczony	511.152.378,07 zł	153.204.693,15 zł	42.451.281,06 zł	706.808.352,28 zł
przetarg ograniczony	3.026.191,64 zł	133.900,00 zł	0	3.160.091,64 zł

zamówienie z wolnej ręki	25.295.811,37 zł	0	0	25.295.811,37 zł
zapytanie o cenę	1.255.854,05 zł	1.152.356 zł	0	2.408.210,05 zł
SUMA	540 730 235,13 zł	156 567 783,99 zł	42 451 281,06 zł	739 749 300,18 zł

II.2. Informacje o liczbie i wartości postępowań z uwzględnieniem zastosowania klauzul społecznych

W ramach przeprowadzonego badania Urząd Zamówień Publicznych dokonał wyboru podmiotów zamawiających, które przy udzielaniu zamówień publicznych najczęściej stosowały klauzule społeczne. Poniżej prezentujemy wyniki tego badania przedstawione w ujęciu:

- 1) ilościowym – zamawiający, którzy zastosowali klauzule społeczne w największej liczbie postępowań o udzielenie zamówienia,
- 2) procentowym w odniesieniu do ilości – zamawiający, u których zamówienia z zastosowaną klauzulą społeczną stanowiły największy udział procentowy w ogólnej liczbie udzielonych przez danego zamawiającego zamówień,
- 3) wartościowym - zamawiający, którzy udzielili zamówień z zastosowanymi klauzulami społecznymi o sumarycznie największej wartości,
- 4) procentowym w odniesieniu do wartości – zamawiający, u których zamówienia z zastosowaną klauzulą społeczną stanowiły największy udział procentowy w ogólnej wartości udzielonych przez danego zamawiającego zamówień.

1) Zamawiający, który zastosowali klauzule społeczne w największej liczbie postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia

1. Zakład Zamówień Publicznych przy Ministrze Zdrowia – 52 postępowania
2. Agencja Nieruchomości Rolnych – 36 postępowań
3. Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu – 23 postępowania
4. Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie- 16 postępowań
5. Zakład Ubezpieczeń Społecznych- w Warszawie – 13 postępowań
6. Podkarpacki Urząd Wojewódzki – 13 postępowań
7. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - 10 postępowań
8. Izba Skarbowa we Wrocławiu - 9 postępowań
9. Ministerstwo Rozwoju - 9 postępowań
10. Ministerstwo Finansów - 8 postępowań
11. Izba Skarbowa w Warszawie - 7 postępowań
12. Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie - 6 postępowań
13. Ministerstwo Edukacji Narodowej - 6 postępowań
14. Izba Skarbowa w Gdańsku - 5 postępowań
15. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - 5 postępowań
16. Izba Skarbowa w Katowicach - 5 postępowań
17. Główny Urząd Statystyczny - 5 postępowań
18. Ministerstwo Cyfryzacji - 5 postępowań
19. Ministerstwo Sprawiedliwości - 5 postępowań
20. Komenda Stołeczna Policji - 5 postępowań
21. 26 Wojskowy Oddział Gospodarczy Zegrze - 5 postępowań
22. 2 Regionalna Baza Logistyczna - 5 postępowań

2) Procentowy udział liczby zamówień z zastosowaną klauzulą społeczną do ogólnej liczby zamówień udzielonych przez danego zamawiającego

1. Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie (16 z 22) 72,72%
2. Sąd Okręgowy w Kielcach (2 z 3) 66,66%
3. Sąd Okręgowy w Koninie (2 z 4) 50%
4. Sąd Okręgowy w Ostrołęce (1 z 2) 50%
5. Podkarpacki Urząd Wojewódzki (13 z 30) 43,33%
6. Lubelski Urząd Wojewódzki w Lublinie (6 z 14) 42,86%
7. Izba Skarbowa w Gdańsku (5 z 12) 41,66%
8. Izba Skarbowa we Wrocławiu (9 z 24) 37,50%
9. Akademia Muzyczna w Krakowie (3 z 8) 37,50%
10. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (4 z 11) 36,36%
11. Urząd Kontroli Skarbowej w Łodzi (4 z 11) 36,36%
12. Izba Skarbowa w Kielcach (4 z 11) 36,36%
13. Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu (23 z 68) 33,82%
14. Izba Skarbowa w Warszawie (7 z 21) 33,33%
15. Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska (1 z 3) 33,33%
16. Zakład Zamówień Publicznych przy Ministrze Zdrowia (52 z 171) 30,41%
17. Sąd Apelacyjny w Białymstoku (2 na 7) 28,57%
18. Sąd Okręgowy w Toruniu (2 na 7) 28,57%
19. Ministerstwo Edukacji Narodowej (6 z 27) 22,22%
20. Podlaski Urząd Wojewódzki w Białymstoku (2 na 9) 22,22%
21. Izba Skarbowa w Rzeszowie (2 na 9) 22,22%
22. Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki w Szczecinie (4 na 18) 22,22%

3) Zamawiający, którzy udzielili zamówień z zastosowanymi klauzulami społecznymi o sumarycznie największej wartości (na podstawie wartości umów bez podatku od towarów i usług)

1. Izba Skarbowa w Poznaniu - 102.913.084,95 zł
2. Zakład Zamówień Publicznych przy Ministrze Zdrowia - 79.272.899,22 zł
3. Bałtycka Instytucja Gospodarki Budżetowej BALTICA - 69.500.000 zł
4. Zachodnia Instytucja Gospodarki Budżetowej Piast - 49.600.000 zł
5. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - 38.196.625,07 zł
6. Izba Skarbowa w Warszawie - 36.226.569,1 zł
7. 2 Regionalna Baza Logistyczna - 35.767.850,4 zł
8. Narodowe Centrum Krwi - 21.173.819,44 zł
9. Urząd do Spraw Cudzoziemców - 18.286.308,89 zł
10. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie - 15.235.490,83 zł
11. Izba Skarbowa w Krakowie - 14.112.490,11 zł
12. 26 Wojskowy Oddział Gospodarczy Zegrze - 14.100.759,88 zł
13. 13 Wojskowy Oddział Gospodarczy Grudziądz - 10.801.235,92 zł
14. Izba Skarbowa w Kielcach - 9.946.519,46 zł
15. Izba Skarbowa w Katowicach - 9.323.332,98 zł
16. Podkarpacki Urząd Wojewódzki - 9.007.383,94 zł
17. Ministerstwo Rozwoju - 7.716.059,13 zł
18. Ministerstwo Cyfryzacji - 7.588.386,29 zł
19. Agencja Nieruchomości Rolnych - 7.228.607,52 zł
20. Sąd Okręgowy w Warszawie - 7.069.854,29 zł
21. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie - 6.852.813,76 zł

22. Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie - 6.288.560,58 zł

4) Procentowy udział wartości zamówień z zastosowaną klauzulą społeczną do ogólnej wartości zamówień udzielonych przez danego zamawiającego

1. Sąd Okręgowy w Opolu – (210.330 zł z 210.330 zł) 100%
2. Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Białymstoku (1.182.756,15 zł z 1.221.369,57 zł) 96,84%
3. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Łodzi (5.684.568,48 zł z 6.071.231,9 zł) 96,63%
4. Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie (6.288.560,58 zł z 6.945.546,91 zł) 90,54%
5. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy (2.388.169,43 zł z 2.689.547,43 zł) 88,79%
6. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Opolu (1.382.256 zł z 1.587.144 zł) 87,09%
7. Sąd Okręgowy w Kielcach (1.172.795,6 zł z 1.370.960,82 zł) 85,54%
8. Izba Skarbowa w Kielcach (9.946.519,46 zł z 11.665.570,78 zł) 85,26%
9. Zachodnia Instytucja Gospodarki Budżetowej Piast (49.600.000 zł z 58.683.845,05 zł) 84,25%
10. Izba Skarbowa w Krakowie (14.112.490,11 zł z 17.189.047,24 zł) 82,1%
11. Akademia Muzyczna w Krakowie (664.813 zł z 949.486,67 zł) 81,99%
12. Izba Skarbowa w Poznaniu (102.913.084,95 zł z 126.555.873,34 zł) 81,32%
13. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Olsztynie (2.341.013,4 zł z 2.886.972,45 zł) 81,09%
14. Podkarpacki Urząd Wojewódzki (9.007.383,94 zł z 11.284.583,64 zł) 79,82%
15. Izba Skarbowa w Olsztynie (2.544.804 zł z 3.272.108,3 zł) 77,77%
16. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny w Gdańsku (1.065.912 zł z 1.377.643,43 zł) 77,37%
17. Izba Skarbowa w Warszawie (36.226.569,1 zł z 49.643.636,93 zł) 72,97%
18. Sąd Okręgowy w Toruniu (1.552.220 zł z 2.151.706 zł) 72,14%
19. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy (6.852.813,76 zł z 10.085.656,77 zł) 67,95%
20. Izba Skarbowa w Katowicach (9.323.332,98 zł z 15.369.885,26 zł) 60,66%
21. Sąd Okręgowy w Krakowie (2.276.160,48 zł z 4.194.841,08 zł) 54,26 %
22. Bałtycka Instytucja Gospodarki Budżetowej BALTICA (69.500.000 zł z 132.407.518,44 zł) 52,5%

II.3. Postępowania o udzielenia zamówienia publicznego o największej wartości dla poszczególnych klauzul społecznych

W ramach prowadzonego monitoringu Urząd Zamówień Publicznych zidentyfikował po 10 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego o największej wartości w podziale na zastosowane klauzule społeczne. Szczegółowe informacje w tym zakresie obrazują poniżej przedstawione dane (tabele nr 9-11).

Tabela nr 9: 10 postępowań przetargowych o największej wartości, w których zastosowano wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Pzp

Lp.	Rodzaj	Tryb	CPV	Wartość	Zamawiający
1.	usługi	przetarg nieograniczony	64100000-7 Usługi pocztowe i kurierskie	102.555.369,82 zł	Izba Skarbowa w Poznaniu
2.	roboty budowlane	przetarg nieograniczony	45000000-7 Roboty budowlane	49.600.000,00 zł	Zachodnia Instytucja Gospodarki Budżetowej Piast
3.	usługi	przetarg nieograniczony	64110000-0 Usługi pocztowe	27.735.359,85 zł	Izba Skarbowa w Warszawie
4.	dostawy	przetarg nieograniczony	33642100-3 Produkty lecznicze (Hormony przysadki, podwzgórza i analogiczne)	25.203.363,15 zł	Zakład Zamówień Publicznych przy Ministrze Zdrowia
5.	dostawy	przetarg nieograniczony	33621000-9 Produkty lecznicze dla krwi oraz organów krwiotwórczych	22.740.000,00 zł	Zakład Zamówień Publicznych przy Ministrze Zdrowia
6.	usługi	zamówienie z wolnej ręki	72212000-4 Usługi programowania oprogramowania aplikacyjnego	18.455.284,55 zł	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
7.	usługi	przetarg nieograniczony	55130000-0 Inne usługi hotelarskie	18.286.308,89 zł	Urząd do Spraw Cudzoziemców
8.	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	12.421.200,36 zł	Izba Skarbowa w Bydgoszczy
9.	usługi	przetarg nieograniczony	64110000-0 Usługi pocztowe	11.730.490,11 zł	Izba Skarbowa w Krakowie
10.	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	10.801.235,92 zł	13 Wojskowy Oddział Gospodarczy, Grudziądz

Tabela nr 10: 10 postępowań przetargowych o największej wartości, w których zastosowano wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Pzp

Lp.	Rodzaj	Tryb	CPV	Wartość	Zamawiający
1.	roboty budowlane	przetarg nieograniczony	45400000-1 Roboty wykończeniowe w zakresie obiektów budowlanych	48.000.000,00 zł	Bałtycka Instytucja Gospodarki Budżetowej BALTICA
2.	roboty budowlane	przetarg nieograniczony	45000000-7 Roboty budowlane	21.500.000,00 zł	Bałtycka Instytucja Gospodarki Budżetowej BALTICA
3.	dostawy	przetarg nieograniczony	33620000-2 Produkty lecznicze dla krwi, organów krwiotwórczych oraz układu krążenia	21.055.555,55 zł	Narodowe Centrum Krwi

4.	usługi	przetarg nieograniczony	79810000-5 Usługi drukowania	8.319.626,37 zł	Ministerstwo Edukacji Narodowej
5.	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątanía	3.962.800,84 zł	Izba Skarbowa w Łodzi
6.	usługi	przetarg nieograniczony	72212000-4 Usługi programowania oprogramowania aplikacyjnego	3.785.000,00 zł	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
7.	usługi	przetarg nieograniczony	72100000-6 Usługi doradcze w zakresie sprzętu komputerowego	2.995.080,00 zł	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
8.	dostawy	przetarg nieograniczony	09300000-2 Energia elektryczna, ciepła, słoneczna i jądrowa	2.813.278,63 zł	Warmińsko-Mazurski Urząd Wojewódzki w Olsztynie
9.	usługi	przetarg nieograniczony	22822000-8 Formularze urzędowe	1.916.551,26 zł	Ministerstwo Finansów
10.	usługi	przetarg nieograniczony	72000000-5 Usługi informatyczne: konsultacyjne, opracowywania oprogramowania, internetowe i wsparcia	1.764.573,17 zł	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Tabela nr 11: 10 postępowań przetargowych o największej wartości, w których zastosowano art. 22 ust. 2 ustawy Pzp (zamówienie zastrzeżone)

Lp.	Rodzaj	Tryb	CPV	Wartość	Zamawiający
1.	dostawy	przetarg nieograniczony	35812000-9 Mundury bojowe	19.180.000,00 zł	2 Regionalna Baza Logistyczna, Warszawa
2.	dostawy	przetarg nieograniczony	35811300-5 Mundury wojskowe	14.298.000,00 zł	2 Regionalna Baza Logistyczna, Warszawa
3.	usługi	przetarg nieograniczony	90919200-4 Usługi sprzątanía biur	4.006.406,94 zł	Izba Skarbowa w Gdańsku
4.	dostawy	przetarg nieograniczony	18235300-8 Swetry	945.360,00 zł	2 Regionalna Baza Logistyczna, Warszawa
5.	dostawy	przetarg nieograniczony	18422000-3 Szale	778.354,40 zł	2 Regionalna Baza Logistyczna, Warszawa
6.	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	762.275,71 zł	Agencja Nieruchomości Rolnych
7.	dostawy	przetarg nieograniczony	35812000-9 Mundury bojowe	566.136,00 zł	2 Regionalna Baza Logistyczna, Warszawa
8.	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	558.795,60 zł	Sąd Okręgowy w Kielcach
9.	usługi	przetarg nieograniczony	79710000-4 Usługi ochroniarskie	246.079,06 zł	Pomorski Urząd Wojewódzki w Gdańsku
10.	usługi	przetarg nieograniczony	90910000-9 Usługi sprzątanía	225.505,53 zł	Izba Celná w Gdyni

II.4. Wartość postępowań przetargowych (bez podatku od towarów i usług) dla poszczególnych klauzul społecznych w podziale na przedmiot zamówienia (kod CPV)

W ramach prowadzonego monitoringu Urząd Zamówień Publicznych zidentyfikował kody Wspólnego Słownika Zamówień⁷ stosowane przez Zamawiających w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego z klauzulami społecznymi. Analiza tych informacji wskazuje, że wymóg zatrudnienia na podstawie umowy o pracę najczęściej stosowany był w zamówieniach na usługi ochroniarskie (59 postępowań). Pod względem wartości udzielonych zamówień największą część postępowań, w których zastosowano ten wymóg stanowiły zamówienia na usługi pocztowe i kurierskie (102 555 369,82 zł). Z kolei wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Pzp najczęściej stosowany był w zamówieniach na usługi ochroniarskie (25 postępowań), a w ujęciu wartościowym w największej części w zamówieniach na roboty wykończeniowe w zakresie obiektów budowlanych (48 000 000,00 zł). Natomiast zamówienia zastrzeżone najczęściej stosowano w zamówieniach na usługi sprzątnięcia (6 postępowań). Pod względem wartości największą część zamówień z tą klauzulą stanowiły zamówienia na dostawy sprzętu osobistego i mundurów (80,20%).

Szczegółowe dane w tym zakresie obrazują tabele nr 12-14.

UWAGA: CPV - grupowanie po pierwszych czterech cyfrach kodu

Tabela nr 12: Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Pzp

Kod CPV	Liczba	Wartość	% Liczby	% Wartości
7971	59	63 458 968,49 zł	19,34%	11,74%
9091	52	55 827 529,48 zł	17,05%	10,32%
8051	38	6 445 998,00 zł	12,46%	1,19%
4500	28	77 947 095,44 zł	9,18%	14,42%
6411	18	46 627 038,71 zł	5,90%	8,62%
4545	9	3 601 192,45 zł	2,95%	0,67%
6611	7	11 179 484,91 zł	2,30%	2,07%
3362	5	29 644 963,14 zł	1,64%	5,48%
6600	5	10 574 638,08 zł	1,64%	1,96%
3365	5	10 394 330,50 zł	1,64%	1,92%
3364	4	32 787 597,58 zł	1,31%	6,06%
7221	4	25 132 520,31 zł	1,31%	4,65%
5011	4	4 561 143,89 zł	1,31%	0,84%
7200	4	1 587 374,50 zł	1,31%	0,29%
4531	4	846 174,94 zł	1,31%	0,16%

⁷ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 213/2008 z dnia 28 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2195/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Wspólnego Słownika Zamówień (CPV) oraz dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące procedur udzielania zamówień publicznych w zakresie zmiany CPV

6420	4	465 189,96 zł	1,31%	0,09%
8512	4	174 178,50 zł	1,31%	0,03%
4533	3	1 466 555,13 zł	0,98%	0,27%
5031	3	550 657,31 zł	0,98%	0,10%
6610	2	7 298 818,79 zł	0,66%	1,35%
7960	2	5 032 428,78 zł	0,66%	0,93%
9090	2	1 753 093,20 zł	0,66%	0,32%
4521	2	689 956,95 zł	0,66%	0,13%
3021	2	605 449,39 zł	0,66%	0,11%
3012	2	358 308,50 zł	0,66%	0,07%
9835	2	178 022,27 zł	0,66%	0,03%
6410	1	102 555 369,82 zł	0,33%	18,97%
5513	1	18 286 308,89 zł	0,33%	3,38%
0932	1	5 832 606,60 zł	0,33%	1,08%
7953	1	2 791 644,90 zł	0,33%	0,52%
6372	1	2 548 070,40 zł	0,33%	0,47%
8531	1	1 625 418,00 zł	0,33%	0,30%
7961	1	1 367 873,17 zł	0,33%	0,25%
8030	1	928 321,20 zł	0,33%	0,17%
8050	1	678 823,00 zł	0,33%	0,13%
6351	1	566 000,00 zł	0,33%	0,10%
7955	1	518 751,22 zł	0,33%	0,10%
5530	1	471 500,00 zł	0,33%	0,09%
9260	1	391 200,00 zł	0,33%	0,07%
7226	1	383 430,00 zł	0,33%	0,07%
3000	1	360 340,00 zł	0,33%	0,07%
8058	1	317 751,60 zł	0,33%	0,06%
3162	1	232 000,00 zł	0,33%	0,04%
0933	1	228 237,07 zł	0,33%	0,04%
6421	1	219 048,00 zł	0,33%	0,04%
5527	1	206 010,00 zł	0,33%	0,04%
9060	1	184 480,32 zł	0,33%	0,03%
7122	1	140 000,00 zł	0,33%	0,03%
3010	1	133 436,56 zł	0,33%	0,02%
8514	1	117 525,00 zł	0,33%	0,02%
4523	1	116 426,82 zł	0,33%	0,02%
6400	1	114 924,80 zł	0,33%	0,02%
5032	1	63 928,00 zł	0,33%	0,01%
5070	1	57 600,00 zł	0,33%	0,01%
4800	1	41 440,00 zł	0,33%	0,01%
4540	1	39 946,62 zł	0,33%	0,01%
7731	1	23 113,94 zł	0,33%	0,00%
SUMA	305	540 730 235,13 zł	100,00%	100,00%

Tabela nr 13: Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Pzp

Kod CPV	Liczba	Wartość	% liczby	% wartości
7971	25	5 652 311,46 zł	20,49%	3,61%
9091	21	13 128 438,96 zł	17,21%	8,39%
4500	6	22 527 508,78 zł	4,92%	14,39%
3021	5	3 260 268,32 zł	4,10%	2,08%
3019	5	1 654 371,91 zł	4,10%	1,06%
8050	5	1 239 896,16 zł	4,10%	0,79%
3012	4	2 149 093,16 zł	3,28%	1,37%
3362	2	21 173 819,44 zł	1,64%	13,52%
7221	2	4 784 974,79 zł	1,64%	3,06%
7200	2	2 615 173,17 zł	1,64%	1,67%
4543	2	2 382 295,73 zł	1,64%	1,52%
7934	2	1 914 961,97 zł	1,64%	1,22%
7131	2	1 136 725,16 zł	1,64%	0,73%
8051	2	1 072 921,00 zł	1,64%	0,69%
8058	2	748 616,00 zł	1,64%	0,48%
4511	2	253 078,04 zł	1,64%	0,16%
6421	2	216 529,20 zł	1,64%	0,14%
3023	2	215 940,03 zł	1,64%	0,14%
7000	2	184 074,00 zł	1,64%	0,12%
9835	2	178 022,27 zł	1,64%	0,11%
7132	2	133 900,00 zł	1,64%	0,09%
4540	1	48 000 000,00 zł	0,82%	30,66%
7981	1	8 319 626,37 zł	0,82%	5,31%
7210	1	2 995 080,00 zł	0,82%	1,91%
0930	1	2 813 278,63 zł	0,82%	1,80%
2282	1	1 916 551,26 zł	0,82%	1,22%
8531	1	1 625 418,00 zł	0,82%	1,04%
5512	1	1 290 990,00 zł	0,82%	0,82%
7225	1	406 208,00 zł	0,82%	0,26%
7135	1	347 950,00 zł	0,82%	0,22%
6420	1	346 538,91 zł	0,82%	0,22%
3010	1	315 654,90 zł	0,82%	0,20%
0912	1	255 029,67 zł	0,82%	0,16%
4882	1	194 758,20 zł	0,82%	0,12%
7995	1	185 730,00 zł	0,82%	0,12%
4530	1	184 377,00 zł	0,82%	0,12%
5011	1	154 677,37 zł	0,82%	0,10%
2220	1	145 877,74 zł	0,82%	0,09%
7222	1	142 163,40 zł	0,82%	0,09%
7910	1	109 756,10 zł	0,82%	0,07%
7931	1	69 465,48 zł	0,82%	0,04%
7511	1	48 536,59 zł	0,82%	0,03%
4544	1	38 666,97 zł	0,82%	0,02%

7731	1	38 529,85 zł	0,82%	0,02%
SUMA	122	156 567 783,99 zł	100,00%	100,00%

Tabela nr 14: Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Pzp

Kod CPV	Liczba	Wartość	% liczby	% wartości
9091	6	4 609 817,00 zł	28,57%	10,86%
7971	5	1 727 319,92 zł	23,81%	4,07%
3581	3	34 044 136,00 zł	14,29%	80,20%
7970	2	215 855,84 zł	9,52%	0,51%
1823	1	945 360,00 zł	4,76%	2,23%
1842	1	778 354,40 zł	4,76%	1,83%
7981	1	67 140,00 zł	4,76%	0,16%
0331	1	40 597,90 zł	4,76%	0,10%
7980	1	22 700,00 zł	4,76%	0,05%
SUMA	21	42 451 281,06 zł	100,00%	100,00%

II.5. Informacja o unieważnionych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, w których zastosowano klauzulę społeczną

W przekazanych do Urzędu Zamówień Publicznych formularzach, 46 respondentów wskazało na konieczność unieważnienia części postępowań przetargowych z zastosowanymi klauzulami społecznymi. Dotyczyło to 73 przypadków.

Tabela nr 15: Informacje ogólne

Liczba sprawozdań ws. stosowania klauzul społecznych z uzupełnionym pkt III formularza sprawozdawczego	46
Liczba unieważnionych postępowań	73

Najczęstszą przyczyną unieważnienia postępowania przetargowego była przesłanka z art. 93 ust. 1 pkt 4 Pzp (tj. cena najkorzystniejszej oferty lub oferta z najniższą ceną przewyższała kwotę, którą zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia). Taki powód został wskazany w odniesieniu do 38 postępowań przetargowych (wliczając w to także odpowiedzi wskazywane przez zamawiających w części dotyczącej innych niż wymienione w tabeli nr 16 przyczyn unieważnienia postępowania). W dalszej kolejności, zamawiający dokonując unieważnienia postępowania powoływali się na przyczyny, które mieszczą się w podstawie unieważnienia postępowania określonej w art. 93 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp, co odnotowano łącznie w 24 przypadkach (uwzględniając odpowiedzi wskazywane przez zamawiających w części dotyczącej innych niż wymienione w tabeli nr 16 przyczyn unieważnienia postępowania).

Tabela nr 16: Przyczyny unieważnienia postępowania

Przyczyny unieważnień	Liczba	%
Brak ofert lub wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu od wykonawców spełniających warunek z art. 22 ust. 2 Pzp ⁸	2	2,67%
Brak ofert lub wniosków w postępowaniu przetargowym, w którym zastosowano klauzulę z art. 29 ust. 4 Pzp ⁹	17	22,67%
Cena najkorzystniejszej oferty lub oferta z najniższą ceną przewyższała kwotę, którą zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia - art. 93 ust. 1 pkt 4 Pzp	36	48%
Inne	16	21,33%
Odrzucenie oferty na podstawie art. 89 Pzp ¹⁰	2	2,67%
SUMA	3	100,00%

Tabela nr 17: Przyczyny unieważnienia postępowania – wskazywane przez zamawiających jako „inne”

Inne	Liczba	%
Nie złożono żadnej oferty niepodlegającej odrzuceniu albo nie wpłynął żaden wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu od wykonawcy niepodlegającego wykluczeniu - art. 93 ust.1 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2164)	5	31,25%
Postępowanie obarczone jest niemożliwą do usunięcia wadą uniemożliwiającą zawarcie niepodlegającej unieważnieniu umowy ws. zamówienia publicznego - art. 93 ust. 1 pkt 7 ustawy Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2164)	5	31,25%
Brak środków ¹¹	2	12,5%
Wystąpiła istotna zmiana okoliczności powodująca, że prowadzenie postępowania lub wykonanie zamówienia nie leży w interesie publicznym, czego nie można było wcześniej przewidzieć - art. 93 ust. 1 pkt. 6 ustawy Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 2164)	2	12,5%
Wykonawca którego oferta została wybrana jako najkorzystniejsza odmówił podpisania umowy ¹²	1	6,25%
Zmiana wartości zamówienia - poniżej 30 000 euro. Zakup zrealizowany poprzez przeprowadzenie rozeznania rynku	1	6,25%
SUMA	16	100,00%

⁸ Podstawa prawna unieważnienia postępowania: art. 93 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp

⁹ Podstawa prawna unieważnienia postępowania: art. 93 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp

¹⁰ Podstawa prawna unieważnienia postępowania: art. 93 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp

¹¹ Podstawa prawna unieważnienia postępowania: art. 93 ust. 1 pkt 4 ustawy Pzp

¹² Zamawiający nie wskazał w formularzu sprawozdawczym odpowiedniej podstawy prawnej unieważnienia postępowania.

Tabela nr 18: Przyczyny unieważnienia postępowań wg zastosowanych klauzul społecznych

Przyczyny unieważnienia postępowań wg klauzul społecznych						
Klauzula	Brak ofert lub wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu od wykonawców spełniających warunek z art. 22 ust. 2 Pzp	Brak ofert lub wniosków w postępowaniu przetargowym, w którym zastosowano klauzulę z art. 29 ust. 4 Pzp	Cena najkorzystniejszej oferty lub oferta z najniższą ceną przewyższała kwotę, którą zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia - art. 93 ust. 1 pkt 4 Pzp	Inne	Odrzucenie oferty na podstawie art. 89 Pzp	Suma
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych	2	14	28	9	2	55
Wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób wymienionych w art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych	2	17	32	18	2	71
Zamówienie zastrzeżone – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych	2	14	26	9	2	53
Suma	6	45	86	36	6	179

UWAGA: liczba wskazań jest większa niż liczba unieważnionych postępowań z racji wpisywania przez zamawiających więcej niż jednej przyczyny unieważnienia przy określonej klauzuli społecznej

II.6. Inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne zastosowane w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których stosuje się przepisy ustawy Pzp

II.6.1. Kryteria oceny ofert

1. W ramach kryteriów oceny ofert zamawiający najczęściej stosowali kryterium **zatrudnienia na podstawie umowy o pracę** definiowane jako liczba osób zatrudnionych w oparciu o przepisy Kodeksu Pracy¹³ albo w oparciu o procentowy udział osób zatrudnionych na umowę o pracę w stosunku do ogólnej liczby osób zaangażowanych do realizacji zamówienia. Przedmiotowemu kryterium zamawiający przypisywali najczęściej wagę na poziomie 10-20%.

¹³ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2014 r. poz.1502 ze zm)

Zdarzały się również przypadki (choć incydentalne) kiedy to kryterium zatrudnienia w oparciu o stosunek pracy przyznawano wyższą wagę – tj. 30- 40%.

Zamawiający niejednokrotnie doprecyzowywali wymiar czasu, pracy wskazując pełny lub częściowy etat (np. min. $\frac{1}{2}$ lub $\frac{3}{4}$ etatu).

Wybrane przykłady:

a) Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie

Zamówienie na usługi pocztowe w obrocie krajowym i zagranicznym w zakresie odbierania, przemieszczania i doręczania przesyłek oraz ich zwrotów w rozumieniu ustawy Prawo pocztowe¹⁴; zamawiający opisał Kryterium „społeczne” rozumiane jako procent osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, z ogólnej liczby osób, którym zostanie powierzona realizacja przedmiotu zamówienia w zakresie doręczenia i wydania przesyłek (tj. doręczyciele-listonosze, osoby wydające korespondencję), z uwzględnieniem personelu podwykonawców;

- kryterium o wadze 20%.

b) Instytut Transportu Samochodowego

Zamówienie na usługi pocztowe i kurierskie w obrocie krajowym i zagranicznym; zamawiający oceniał zadeklarowany przez wykonawcę stosunek procentowy liczby pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym lub częściowym (min. $\frac{3}{4}$ etatu) wymiarze czasu pracy do ogólnej liczby osób, którym zostanie powierzona realizacja zamówienia; Wykonawca deklarował "stosunek procentowy" w formularzu oferty. Oferty były oceniane z zastosowaniem wzoru matematycznego

- kryterium o wadze 15%.

c) Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Zamówienie na usługi sprzątania; zamawiający oceniał na podstawie oświadczenia wykonawcy złożonego w formularzu ofertowym liczbę pracowników, których wykonawca zatrudni przy realizacji przedmiotu zamówienia na umowę o pracę;

- kryterium o wadze 40%

Zamówienie na usługi administrowania infrastruktury serwerowni; zamawiający oceniał na podstawie oświadczenia wykonawcy złożonego w formularzu ofertowym liczbę pracowników wykonujących czynności objęte przedmiotem zamówienia (usługi administrowania i utrzymania infrastruktury CPD) zatrudnionych przez wykonawcę na podstawie umowy o pracę;

- kryterium o wadze 20%.

e) Sąd Okręgowy w Białymstoku

¹⁴ ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U z 2012 r. poz. 1529 ze zm.)

Zamówienie na usługi ochroniarskie, w którym ustanowiono kryterium zatrudnienia na umowę o pracę, zastosowano następującą punktację:

- i. 10 pkt otrzyma oferta oferująca 7 i więcej kwalifikowanych pracowników ochrony w części dotyczącej bezpośredniej ochrony fizycznej, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy (pełen etat) przez cały okres realizacji przedmiotu zamówienia.
- ii. Każda następna oferta deklarująca mniejszą liczbę kwalifikowanych pracowników ochrony w części dotyczącej bezpośredniej ochrony fizycznej zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy przez cały okres realizacji przedmiotu zamówienia otrzyma odpowiednio mniejszą liczbę punktów obliczoną według podanego wzoru.
- iii. 0 pkt otrzyma Wykonawca proponujący 0 kwalifikowanych pracowników ochrony w części dotyczącej bezpośredniej ochrony fizycznej, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy;

- kryterium o wadze 10%.

f) Sąd Okręgowy w Warszawie

Zamówienie na usługi ochroniarskie, kryterium społeczne oparte o wskaźnik zatrudnienia na umowę o pracę na pełen etat liczony powyżej poziomu 50% pracowników skierowanych do realizacji zamówienia; Zamawiający przyzna punkty w przedmiotowym kryterium w przypadku, gdy Wykonawca wykaże, że skieruje do realizacji przedmiotu zamówienia wszystkich szefów zmian zatrudnionych na pełen etat na podstawie umowy o pracę oraz zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na pełen etat co najmniej 50% pozostałych pracowników świadczących usługi ochroniarskie wpisanych do Wykazu osób, którego wzór stanowi jeden z załączników SIWZ. Punkty w niniejszym kryterium przyznawano następująco:

- i. od 51% do 60% zatrudnionych pracowników na umowę o pracę (pełen etat) – 10 pkt,
- ii. od 61% do 75% zatrudnionych pracowników na umowę o pracę (pełen etat) – 20 pkt,
- iii. powyżej 75% zatrudnionych pracowników na umowę o pracę (pełen etat) – 30 pkt.

Zamawiający zastrzegł, że przyzna punkty w niniejszym kryterium wyłącznie w przypadku spełnienia obu powyższych warunków łącznie, tj.:

- posiadanie zatrudnionych wszystkich szefów zmian na pełen etat na podstawie umowy o pracę,
- posiadanie co najmniej 50% pozostałych pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę na pełen etat.

- kryterium o wadze 30%.

2. Odnotowano również przypadki, kiedy to zamawiający w ramach kryteriów oceny ofert ustanawiali wymóg zatrudnienia osób defaworyzowanych bez definiowania formy zatrudnienia. Najczęściej wskazywaną grupą, której aktywizację na potrzeby realizacji zamówienia punktowano w ramach kryteriów oceny ofert, byli niepełnosprawni. Waga

kryterium wahała się w przedziale 10-30%, chociaż w jednym przypadku zamawiający aspektom społecznym przyznał wagę na poziomie 60%.

Wybrane przykłady:

a) Ministerstwo Obrony Narodowej

Zamówienie na usługę monitoringu mediów zakładało zatrudnienie do realizacji usługi monitoringu mediów co najmniej 1 osoby niepełnosprawnej w pełnym wymiarze dla osoby niepełnosprawnej; w ramach ustanowionego kryterium społecznego zamawiający oceniał zatrudnienie przez Wykonawcę co najmniej jednej osoby niepełnosprawnej w pełnym wymiarze dla osoby niepełnosprawnej przez cały okres trwania umowy w zakresie świadczenia usługi monitoringu mediów, zgodnie z definicją osoby niepełnosprawnej zawartej w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych¹⁵;
- kryterium o wadze 10%.

b) Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Zamówienia na usługę organizacji spotkań i szkoleń na terenie kraju w ramach projektów systemowych (obejmującą obsługę organizacyjno-techniczną, catering, zapewnienie noclegu uczestnikom szkolenia), zamówienie na usługi cateringowe oraz transportowe podczas spotkań i posiedzeń w ramach projektów systemowych; w ramach kryteriów oceny ofert punktowano zatrudnienie przy realizacji zamówienia osób niepełnosprawnych. W ramach kryterium społecznego o wadze 60% zastosowano następującą punktację:

za zatrudnienie przy realizacji zamówienia 1 osoby niepełnosprawnej – 40%

za zatrudnienie przy realizacji zamówienia 2 osób niepełnosprawnych – 60%

Podkreślono, iż status niepełnosprawnego, określony jest posiadaniem orzeczeniem o niepełnosprawności orzeczonym przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności lub orzeczeniem o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Punkty za kryterium miały być przyznane na podstawie złożonego przez wykonawcę **oświadczenia wraz z ofertą** (stanowiącego załącznik do SIWZ). Brak złożenia oświadczenia w przedmiocie kryterium zostanie miał być uznany przez zamawiającego za zamiar wykonania zamówienia bez zatrudnienia osoby niepełnosprawnej.

- kryterium o wadze 60%.

c) Sąd Okręgowy we Wrocławiu

W przetargu na usługę sprzątnięcia zastosowano kryterium społeczne doprecyzowane jako udział osób niepełnosprawnych w realizacji zamówienia, opracowano poniższy wzór, na podstawie którego ofertom przyznawana była punktacja:

$$N = \frac{N_{of}}{\dots} \times 20\%$$

¹⁵ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.)

N_{of} – liczba osób niepełnosprawnych w realizacji zamówienia

$N_{of} = 25$ – gdy w realizacji zamówienia uczestniczyła 1-2 os. niepełnosprawne

$N_{of} = 50$ – gdy w realizacji zamówienia uczestniczyły 3-4 os. niepełnosprawne

$N_{of} = 75$ – gdy w realizacji zamówienia uczestniczyło 5-6 os. niepełnosprawnych

$N_{of} = 100$ – gdy w realizacji zamówienia uczestniczyło 7 i więcej os. niepełnosprawnych

- kryterium o wadze 20%.

II.6.2. Opis przedmiotu zamówienia

1. Zamawiający uwzględniali w opisie przedmiotu zamówienia przede wszystkim aspekty społeczne związane bezpośrednio ze specyfiką udzielanego zamówienia. Dotyczyły one w szczególności realizacji zasad „dostępny dla wszystkich” (access-for-all) oraz „przeznaczony dla wszystkich użytkowników” (design-for-all). Prowadziły one do uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych w ramach projektowanych stron internetowych, obiektów budowlanych, zamawianych filmowych materiałów promocyjnych czy też dostaw i instalacji dźwigów (wind) dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej.

Wybrane przykłady:

a) **Urząd Zamówień Publicznych**

Zamówienie na usługę zaprojektowania i wykonania strony internetowej; przedmiot zamówienia musiał posiadać wersję tekstową z możliwością włączenia opcji „wysoki kontrast” spełniającej wymagania WCAG dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych na poziomie AA oraz zostać wyposażony w mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące (tekst alternatywny, zmiana wielkości czcionki bez odnoszenia się bezpośrednio do ustawień przeglądarki)

b) **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**

Zamówienie na dostawę wind wyposażonych w rozwiązania umożliwiające korzystanie z dźwigów osobom niepełnosprawnym m.in. poprzez oznaczenie przycisków w panelu sterującym alfabetem Braille’a, komunikaty głosowe w kabinie o stanie dźwigu, zastosowanie pętli indukcyjnej w kabinie dla osób niedosłyszących;

Zamówienie na usługi zajęć sportowo-rekreacyjnych dla pracowników PFRON; Zamawiający wymagał, aby część obiektów była przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo, w tym minimum po 1 obiekcie sportowo-rekreacyjnym w każdym ze wskazanych miast.

c) **Podlaski Oddział Straży Granicznej w Białymstoku** Zamówienie na usługę wykonania dokumentacji projektowej dot. budowy placówki; w założeniach funkcjonalno-użytkowych przy wymaganiach dotyczących wykończenia budynku przewidziano podjazd dla niepełnosprawnych oraz wydzielone miejsce postojowe.

d) Ministerstwo Rozwoju

Zamówienia na usługę organizacji konferencji/spotkań/forum, w opisach przedmiotu zamówienia wprowadzono zapisy nakazujące m.in. dostosowanie miejsca do potrzeb osób niepełnosprawnych, poprzez zapewnienie pochylni (podjazd/trap) oraz prześwitów drzwi wejściowych i wyjściowych wynoszących co najmniej 110 cm;

Zamówienie na usługi marketingowe i reklamowe dot. produkcji elementów kampanii poświęconej promocji źródeł informacji o Funduszach Europejskich; w opisie przedmiotu zamówienia wprowadzono wymóg przygotowania wersji spotów telewizyjnych dla osób niesłyszących (z tłumaczeniem na język migowy).

2. W zamówieniach publicznych na roboty budowlane i usługi powszechną praktyką wśród zamawiających jest dążenie do zapewnienia przestrzegania przez wykonawców w miejscu realizacji zamówienia przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisów dotyczących ochrony przeciwpożarowej. Stosowne zapisy często ujmowane są w ramach opisu przedmiotu zamówienia.

Wybrane przykłady:

a) Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

W postępowaniu na roboty budowlane nałożono na Wykonawcę szereg wymogów wobec pracowników oraz podwykonawców biorących udział w zamówieniu w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. W szczególności nałożono na Wykonawcę obowiązek opracowania Planu Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia na budowie, przedkładania na żądanie Inspektora Nadzoru kopii dokumentów potwierdzających dopuszczenie sprzętu budowlanego do użytkowania oraz objęcia osób zatrudnionych ubezpieczeniem z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Przewidziano również sankcjonowanie Wykonawcy poprzez nałożenie kar umownych w przypadku nieprzestrzegania wymaganych przepisów BHP -

b) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Lublin

W trzech zamówieniach na roboty budowlane oraz jednym zamówieniu na usługę utrzymania czystości w obiektach KRUS, warunkiem postawionym w opisie przedmiotu zamówienia i w zawartej następnie umowie było „Zobowiązanie do przestrzegania przepisów ppoż. i bhp podczas wykonywania umowy oraz do zgłaszania wszelkich uszkodzeń i awarii stwierdzonych podczas pracy”. Wskazanie bezpośredniej uwagi na powyższe przepisy ma na celu zwiększenie przejrzystości w zakresie wymagań obowiązujących oferentów.

II.6.3. Inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne

1. Realizując obowiązek sprawozdawczy z zakresu klauzul społecznych, zamawiający w ramach innych instrumentów uwzględniających aspekty społeczne wskazywali na weryfikację wykonawców w zakresie przesłanek wykluczenia z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego na podstawie art. 24 ust.1 pkt 3 i pkt 4-8 ustawy Pzp.

2. Zamawiający wskazywali również na zobowiązanie wykonawcy do wyjaśnienia elementów oferty mających wpływ na wysokość ceny na podstawie art. 90 ust. 1 ustawy Pzp. W ten sposób weryfikowano czy cena złożonej oferty nie jest rażąco niska.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych¹⁶ wprowadziła zmienione brzmienie przepisu art. 90 ustawy Pzp. Na zamawiającego został nałożony obowiązek badania czy nie doszło do zaproponowania rażąco niskiej ceny w przypadku gdy cena oferty jest niższa o 30% od wartości zamówienia lub średniej arytmetycznej cen wszystkich złożonych ofert. Ponadto, rozszerzeniu uległ wskazany w ustawie przykładowy zakres elementów oferty, który może być poddany analizie przez Zamawiającego. Wprowadzono m.in. odwołanie do kosztów pracy, których wartość przyjęta do ustalenia ceny nie może być niższa od minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego na podstawie art. 2 ust. 3–5 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹⁷.

3. Kolejnym instrumentem uwzględniającym aspekty społeczne wskazywanym przez respondentów były klauzule waloryzacyjne umowy. Wspomniana nowelizacja ustawy Pzp z 2014 r. wprowadziła dodatkowe regulacje do przepisów ustawy w zakresie umów w sprawie zamówień publicznych. Do art. 142 ustawy Pzp dodano ust. 5 w brzmieniu:

„Umowa zawarta na okres dłuższy niż 12 miesięcy zawiera postanowienia o zasadach wprowadzania odpowiednich zmian wysokości wynagrodzenia należnego wykonawcy, w przypadku zmiany:

- 1) stawki podatku od towarów i usług,
- 2) wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego na podstawie art. 2 ust. 3–5 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
- 3) zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym lub ubezpieczeniu zdrowotnemu lub wysokości stawki składki na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne – jeżeli zmiany te będą miały wpływ na koszty wykonania zamówienia przez wykonawcę”.

W ramach tej regulacji, w kontekście uwzględnienia aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, istotne znaczenie miały wytyczne ustawodawcy dotyczące wprowadzania zmian wysokości wynagrodzenia w umowach w sprawie zamówień publicznych, wynikających ze zmiany minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym lub zdrowotnemu lub wysokości składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne.

Wybrany przykład:

a) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny - Koszalin

Zawarcie w umowie w sprawie zamówienia publicznego postanowień dot. zmiany wynagrodzenia brutto należnego wykonawcy w przypadku zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego na podstawie art. 2 ust. 3-5 ustawy z dnia 10.10.2002 r.

¹⁶ Dz. U. z 2014 r. poz. 1232

¹⁷ Dz. U. Nr 200, poz. 1679, ze zm.

o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz zmiany zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym lub ubezpieczeniu zdrowotnemu.

II.7. Zastosowanie klauzul społecznych lub innych instrumentów uwzględniających aspekty społeczne w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których nie stosuje się przepisów ustawy Pzp

1. W postępowaniach o wartości poniżej progu bagatelności zamawiający nie mają obowiązku stosować przepisów ustawy Pzp¹⁸. Często jednak w przypadku zamówień o małej wartości zamawiający korzystają z rozwiązań prawnych ujętych w przepisach ustawy Pzp.

Wśród wskazanych przez respondentów aspektów społecznych najczęściej wymieniano tutaj wymóg zatrudnienia osób realizujących zamówienie na podstawie Kodeksu Pracy.

Wybrane przykłady:

a) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny – Rzeszów

Zamówienie na usługi sprzątnięcia pomieszczeń biurowych w Placówce Terenowej KRUS w Przemysłu, w opisie przedmiotu zamówienia zawarto wymóg zatrudnienia do bezpośredniego wykonywania usługi, pracowników na podstawie umowy o pracę.

b) Sąd Okręgowy w Rzeszowie

Zamówienie na usługi sprzątnięcia; wprowadzono wymóg zatrudnienia na umowę o pracę na czas trwania zamówienia 1 osoby bezrobotnej;

Zamówienie na usługę ochrony osób i mienia; wprowadzono wymóg zatrudnienia 1 osoby niepełnosprawnej z II grupą inwalidzką.

c) Urząd Statystyczny we Wrocławiu

Zamówienie na usługi sprzątnięcia; zastosowano klauzulę społeczną z art. 22 ust. 2 ustawy Pzp (zamówienia zastrzeżone);

Zamówienie na usługi pocztowe; wprowadzono społeczne kryterium oceny ofert (waga 20%): ilość pracowników uczestniczących przy realizacji zamówienia zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę powyżej poziomu 50% pracowników realizujących zamówienie

d) Centrum Kształcenia i Wychowania Ochotniczych Hufców Pracy

Zamówienie na usługi całonocnej ochrony osób i mienia; w zapytaniu ofertowym jako jedno z dwóch kryteriów oceny ofert (waga 50%) wskazane zostało kryterium ilości osób zatrudnionych na umowę o pracę, oddelegowanych do realizacji zamówienia.

¹⁸ art. 4 pkt 8 ustawy Pzp – ustawy nie stosuje się do zamówień i konkursów, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro.

2. W kilku przypadkach respondenci opisując aspekty społeczne położyli nacisk na aktywizację konkretnych grup defaworyzowanych bez określania formy zatrudnienia.

Wybrane przykłady:

a) Ministerstwo Środowiska

Zamówienie na prace porządkowe; wymóg zatrudnienia do realizacji zamówienia osób bezrobotnych.

b) Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach

Zamówienia na usługi szkoleniowe; w zapytaniu ofertowym do wykonawców w zakresie realizacji 2 szkoleń jako jedno z kryterium wyboru wskazano posiadanie przez osobę wyznaczoną do prowadzenia szkoleń orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

c) Urząd Zamówień Publicznych

Zamówienie na usługę cateringową – zapytanie ofertowe rozesłane zostało do podmiotów ekonomii społecznej (w tym spółdzielni specjalnych, stowarzyszeń, zakładów aktywności zawodowej itp.).

3. Zamawiający opisując przedmiot zamówienia na roboty budowlane oraz usługi kładli nacisk na przestrzeganie w miejscu realizacji zamówienia obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Wybrane przykłady:

a) Zarząd Zasobów Mieszkaniowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

Wykonawcy zostali zobowiązani do realizacji zamówień zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy.

b) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Regionalny - Koszalin

Wprowadzono zapis dotyczący przestrzegania przez wykonawców obowiązujących przepisów prawa, a w szczególności dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy.

II.8. Dodatkowe informacje wynikające z części IV formularza dotyczące organizacyjnych i prawnych aspektów w praktycznym stosowaniu klauzul społecznych

1) W komentarzu dotyczącym praktycznego stosowania klauzul społecznych zamawiający sygnalizowali kwestię podejmowania dodatkowych działań weryfikacyjnych celem efektywnego stosowania klauzul społecznych z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp (klauzule dotyczące zatrudnienia). U części zamawiających, konieczność podejmowania dodatkowych działań weryfikacyjnych budzi niezrozumienie i niezadowolenie. Wskazywano, iż weryfikacja formy

zatrudnienia pracowników przez wykonawcę leży w kompetencjach Państwowej Inspekcji Pracy.

2) Zamawiający wskazywali również, iż weryfikacja dokumentacji pracowniczej wykonawcy wiąże się z przetwarzaniem danych osobowych osób bezpośrednio realizujących zamówienie. Ze strony zamawiających istnieje potrzeba wskazania właściwego sposobu weryfikacji tak, aby ustrzec się przed zarzutem naruszenia przepisów ustawy o ochronie danych osobowych¹⁹.

3) Zdaniem części respondentów, zastosowanie klauzul społecznych nierozdzielnie związane jest z przedmiotem udzielanego zamówienia. Wskazywano zatem na brak możliwości zastosowania klauzul dotyczących zatrudnienia w zamówieniach o krótkim terminie realizacji oraz specjalistycznym charakterze. Również w przypadku zamówień na dostawy o charakterze jednorazowym zastosowanie klauzul społecznych wydaje się, zdaniem respondentów, nie mieć uzasadnienia.

4) Zamawiający wskazali również na wzrost kosztów po ich stronie w przypadku zastosowania klauzul społecznych. Koszt zatrudnienia osób z grup marginalizowanych czy też zatrudnienie przez wykonawcę osób na podstawie stosunku pracy zostają odzwierciedlone w cenie składanej oferty. Przy niezmiennym poziomie budżetu danej jednostki prowadzącej postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, zdaniem części respondentów, może to prowadzić do rezygnacji ze stosowania klauzul społecznych.

III. ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY

Problemy zidentyfikowane w trakcie realizacji obowiązku sprawozdawczego oraz w toku analizy przekazanych przez zamawiających informacji dotyczyły kwestii, które można podzielić na trzy główne grupy:

- problemy związane z niewystarczająco precyzyjnie określonym zakresem podmiotowym obowiązku sprawozdawczego,
- problemy o charakterze technicznym,
- problemy związane z ochroną danych osobowych.

III.1. Zakres podmiotowy obowiązku sprawozdawczego

Wskazany w piśmie Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów - Ministra J. Cichockiego z dnia 22 września 2015 r. opis jednostek administracji rządowej objętych obowiązkiem sprawozdawczym z zakresu stosowania klauzul społecznych okazał się niewystarczająco precyzyjny.

Przedstawiciele jednostek administracji rządowej mieli trudności z interpretacją Zakresu informacji oraz ustaleniem czy podlegają obowiązkowi sprawozdawczemu. Szczególne trudności nastroczała interpretacja sformułowania „kierownicy jednostek podległych lub nadzorowanych przez ministrów”.

Pismo Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów dotyczące Zakresu informacji stanowiące dokument uzupełniający w odniesieniu do Zaleceń z 28 lipca 2015 r. nie wskazywało sposobu

¹⁹ ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2135 ze zm.)

identyfikacji jednostek podległych i nadzorowanych przez szefów poszczególnych resortów. Wśród części jednostek administracji rządowej (choć z zdecydowanej mniejszości podmiotów) ukształtowała się praktyka weryfikacji podlegania obowiązkowi sprawozdawczemu w oparciu o oficjalne wykazy jednostek organizacyjnych podległych konkretnemu ministrowi i przez niego nadzorowanych²⁰, które to w odniesieniu do każdego resortu przyjmowane są w drodze obwieszczenia publikowanego w Monitorze Polskim.

Nierozstrzygnięta pozostaje również kwestia sprawozdawczości w odniesieniu do jednostek podległych podmiotom wymienionym bezpośrednio z nazwy w ww. wykazach. Niejednokrotnie jednostki wskazane w obwieszczeniu stanowią jednostkę centralną służącą do koordynacji i merytorycznego nadzoru nad pracą oddziałów regionalnych. Nie zostało doprecyzowane czy oddziały regionalne takiego podmiotu również podlegają obowiązkowi sprawozdawczemu.

Ministerstwa niejednokrotnie rozsyłały informację o obowiązku sprawozdawczym do wszystkich jednostek i organów podległych w danym dziale bez analizowania oficjalnego wykazu z kierunkowego Obwieszczenia oraz weryfikacji czy w podległych im jednostkach prowadzony jest audyt wewnętrzny w rozumieniu przepisów art. 274 ust. 2 oraz 4-6 ustawy o finansach publicznych.

Należy podkreślić, iż dopiero łączne spełnienie obu warunków przesądzało o podleganiu jednostek podległych i nadzorowanych przez konkretnego ministra obowiązkowi sprawozdawczemu z zakresu stosowania klauzul społecznych. Z braku oficjalnego stanowiska, należy zatem uznać za dopuszczalne sprawozdania przekazywane przez oddziały regionalne podmiotów ujętych w oficjalnych wykazach jednostek podległych i nadzorowanych w poszczególnych działach.

Rozsyłanie przez resorty pism do wszystkich jednostek i organów podległych powodowało w praktyce, iż obowiązek sprawozdawczy często realizowany był przez podmioty, które w świetle Zakresu informacji jemu nie podlegały. Przełożyło się to na liczbę otrzymanych przez Urząd Zamówień Publicznych sprawozdań.

Dokonując wstępnej weryfikacji informacji zawartych w formularzach, Urząd zidentyfikował znaczną liczbę sprawozdań nadesłanych przez podmioty nieobjęte obowiązkiem sprawozdawczym, a także przypadki kilkukrotnego przesłania formularza przez daną jednostkę. Analiza wszystkich nadesłanych w ten sposób sprawozdań prowadziła jednak do uzyskania nieprawidłowych danych. Z tego względu, z ogólnej liczby 730 otrzymanych formularzy sprawozdawczych, analizie poddano ostatecznie **417** prawidłowych sprawozdań, dążąc do zapewnienia rzetelnej analizy w oparciu o wytyczne ujęte w Zakresie informacji.

Jednocześnie, biorąc pod uwagę fakt, że nie istnieje wyczerpująca lista podmiotów objętych obowiązkiem prowadzenia audytu wewnętrznego w rozumieniu art. 274 ust. 2 oraz 4-6 ustawy o finansach publicznych, Urząd nie ma możliwości weryfikacji czy z obowiązku sprawozdawczego nałożonego Zaleceniami i Zakresem informacji wywiązały się wszystkie podmioty.

Ponadto, sprawozdawczość z zakresu klauzul społecznych często mylona była z powszechnym obowiązkiem nałożonym na wszystkich zamawiających przez art. 98 ustawy Pzp, tj. sporządzania rocznego sprawozdania o udzielonych zamówieniach i przekazywania do Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych. Zidentyfikowano przypadki, w których

²⁰ Wykaz aktualnych obwieszczeń w sprawie jednostek podległych i nadzorowanych w poszczególnych działach stanowi załącznik nr 2

zamawiający chcieli wykorzystać aplikację internetową dedykowaną do sprawozdawczości z klauzul społecznych, do przekazania rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach. Wystąpiły również przypadki, kiedy to zamawiający przy wykorzystaniu druku formularza do rocznego sprawozdania o udzielonych zamówieniach planowali wypełnić obowiązek sprawozdawczy z zakresu klauzul społecznych.

III.2. Problemy techniczne w wykorzystaniu aplikacji internetowej

Celem efektywnej realizacji obowiązku monitoringowego, Urząd Zamówień Publicznych zlecił w 2015 r. opracowanie elektronicznej wersji formularza, przy wykorzystaniu której jednostki administracji rządowej będą wypełniały swój obowiązek sprawozdawczy. Przyjęto, iż zakres merytoryczny oraz sposób prezentacji informacji w elektronicznej wersji formularza powinien odpowiadać wzorowi stanowiącemu załącznik do pisma Ministra J. Cichońskiego – Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 września 2015 r. Ustalono również, iż aplikacja internetowa zawierać będzie autoryzację ograniczającą możliwość wypełnienia formularza do listy podmiotów uprawnionych, korzystających z przydzielonego im kodu autoryzacyjnego-tokena. Aplikacja internetowa dostępna była na stronie: <http://klauzule.uzp.gov.pl/>.

Wykorzystanie na potrzeby sprawozdawcze aplikacji internetowej powodowało jednak pewne problemy techniczne po stronie respondentów. Aplikacja wymuszała korzystanie z najnowszej wersji przeglądarki internetowej (rekomendowaną przeglądarką była Google Chrome) oraz zmianę poziomu zabezpieczeń sieciowych. Respondenci korzystający ze starszych wersji przeglądarki oraz pracujący w środowisku internetowym, w którym ustawiony był wysoki poziom zabezpieczeń sieciowych mieli trudności z wykorzystaniem wszystkich funkcjonalności aplikacji. Dotyczyło to przede wszystkim możliwości uzupełniania formularza o szczegółowe informacje o postępowaniach przetargowych, w których zastosowano klauzule społeczne. Trudności dotyczyły również możliwości zapisania i wydrukowania wypełnionego i przesłanego do Urzędu Zamówień Publicznych formularza. Urząd Zamówień Publicznych podejmował starania eliminowania na bieżąco pojawiających się problemów technicznych uruchamiając w tym zakresie również informację telefoniczną z pomocą techniczną.

III.3. Dostęp do danych osobowych

Ocena sprawozdań dotyczących stosowania przez zamawiających klauzul społecznych, a w szczególności klauzuli dotyczącej zatrudnienia na podstawie umów o pracę, ujawniła istotny problem prawny, z którym mogą stykać się zamawiający stosujący tego rodzaju klauzule. Weryfikacja przez zamawiających dokumentacji pracowniczej wykonawcy unaoczniała problem dostępu do danych osobowych osób bezpośrednio realizujących zamówienie. Ze strony zamawiających istnieje potrzeba wyjaśnienia, w jaki sposób należy - właściwie i zgodnie z prawem - weryfikować sposób zatrudnienia osób realizujących zamówienie.

Należy przy tym podkreślić, iż aby klauzule dotyczące zatrudnienia z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp miały realny wpływ na wykonawcę w zakresie wyboru formy zatrudnienia pracowników realizujących zamówienie lub też prowadziły do aktywizacji zawodowej osób z grup defaworyzowanych, zamawiający powinien przewidzieć efektywne mechanizmy, które będzie stosował na etapie realizacji zamówienia. Warto zatem, w ślad za informacjami ze specyfikacji istotnych warunków zamówienia, których zakres doprecyzowany został w art. 36 ust. 2 pkt 9

ustawy Pzp, przewidzieć stosowne zapisy umowne. Doprecyzują one m.in. sposób dokumentowania zatrudnienia osób na potrzeby realizacji zamówienia, uprawnienia zamawiającego w zakresie kontroli spełniania tych wymagań przez wykonawcę oraz sankcje z tytułu ich nieprzebrzegania.

Należy jednak pamiętać, iż przekazanie zamawiającemu przez wykonawcę oraz ewentualnych podwykonawców danych pracowników celem zweryfikowania czy spełniony został warunek zatrudnienia wiąże się z przetwarzaniem danych osobowych. Aby zamawiający mógł zweryfikować spełnienie przez wykonawcę oraz podwykonawców wymogu zatrudnienia, osoby wykonujące czynności w ramach realizacji zamówienia muszą wyrazić na to zgodę. W świetle art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie danych osobowych²¹, przetwarzanie danych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę.

Powyższe może mieć szczególne znaczenie wobec projektowanego w przepisach ustawy Pzp²² obowiązku wymagania przez zamawiających stosowania umów o pracę przez wykonawców i podwykonawców zamówień publicznych na usługi i roboty budowlane.

IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Doświadczenia pierwszych 5 miesięcy od wydania Zaleceń Rady Ministrów wskazują na pozytywne oddziaływanie tego instrumentu. Nie istnieją wprawdzie dane statystyczne, które mogłyby stanowić materiał porównawczy dla danych uzyskanych w wyniku sprawozdawczości prowadzonej na potrzeby Zaleceń²³, niemniej jednak już na podstawie tych danych można stwierdzić, że zamówienia, w których zastosowano klauzule społeczne stanowią znaczny odsetek wszystkich zamówień udzielonych przez podmioty, które przekazały sprawozdania.

Jednocześnie, należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że wśród najczęstszych przyczyn unieważnienia postępowania, w którym uwzględniono klauzule społeczne wskazywano na to, że cena najkorzystniejszej oferty przekraczała środki, jakie zamawiający mógł przeznaczyć na dane zamówienie. Oznacza to, że ograniczenia finansowe po stronie instytucji zamawiających mogą być jedną z najistotniejszych barier w stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, w szczególności warunków dotyczących zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

Element ten powinien być zatem dodatkowo analizowany przy kształtowaniu polityki państwa w zakresie promowania klauzul społecznych, w szczególności przy nakładaniu na zamawiających dodatkowych obowiązków w tym zakresie.

Zmiany legislacyjne

Należy także zwrócić uwagę na spodziewane zmiany prawne, związane z implementacją nowych unijnych dyrektyw z zakresu zamówień publicznych.

²¹ ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2135 ze zm.)

²² Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw przyjęty przez Sejm RP w dniu 13 maja 2016 r. (druk sejmowy nr 489 oraz druk nr 489-A)

²³ UZP analizuje poziom uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych. Jednakże, z uwagi na różnice w metodologii badania nie mogą one stanowić punktu odniesienia do porównania z danymi uzyskanymi w ramach realizacji Zaleceń RM.

W dniu 13 maja 2016 r. Sejm RP uchwalił projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw²⁴. Projekt nowelizacji, w ślad za unijnymi regulacjami, jak również mając na uwadze realizację Planu na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, znacznie rozszerza możliwości uwzględnienia aspektów społecznych przez zamawiających, w tym także wprowadza istotne zmiany w zakresie klauzul społecznych. Główne zmiany dotyczą:

- a) rozszerzenia zakresu podmiotowego jednostek mogących ubiegać się o zamówienia zastrzeżone oraz złagodzenie wymogu dotyczącego zatrudnienia osób z określonych grup społecznie marginalizowanych,

Oprócz wprowadzenia bezpośredniego odwołania do zakładów pracy chronionej (dotychczas stosowano termin wykonawcy, u których ponad 50% zatrudnionych pracowników stanowią osoby niepełnosprawne) dodano nową kategorię podmiotów objętych reżimem zamówień zastrzeżonych, tj. wykonawców, których działalność lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych. Projekt nowelizacji wskazuje przykładowy, otwarty katalog grup defaworyzowanych, w ramach którego niepełnosprawni stanowią obecnie jedynie jedną z kategorii. Przyjęto także niższy niż dotychczas wymóg zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami obniżając go z 50 na 30%. Trzydziestoprocentowy wymóg zatrudnienia zastosowano również w odniesieniu do pozostałych grup społecznie marginalizowanych.

- b) rozszerzenia katalogu przestępstw skutkujących obligatoryjnym wykluczeniem wykonawców z postępowania przetargowego,

Projekt nowelizacji Pzp wymienia szeroki katalog przesłanek skutkujących obligatoryjnym wykluczeniem wykonawców z postępowania przetargowego. Kwestie społeczne ujęte zostały w kategorii przestępstw handlu ludźmi oraz, znanej z dotychczasowych regulacji, kategorii przestępstw przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową.

W przypadku zalegania przez wykonawców z uiszczeniem podatków, opłat lub składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne, ich obligatoryjne wykluczenie z postępowania przetargowego w brzmieniu projektu nowelizacji uzależniono od wydania prawomocnego wyroku sądowego lub ostatecznej decyzji administracyjnej. Nie dotyczy to jednak przypadków kiedy to wykonawca dokonał płatności należnych podatków, opłat lub składek na ubezpieczenie społeczne lub zdrowotne wraz z odsetkami lub grzywnami lub też zawarł wiążące porozumienie w sprawie spłaty tych należności.

- c) wprowadzenia fakultatywnych przesłanek wykluczenia wykonawców z postępowania przetargowego,

Projekt nowelizacji dodatkowo wprowadza katalog fakultatywnych przesłanek wykluczenia. W ust. 5 dodanym do art. 24, określono, iż z postępowania o udzielenie zamówienia zamawiający może wykluczyć wykonawcę:

- którego prawomocnie skazano za wykroczenie przeciwko prawom pracownika lub wykroczenie przeciwko środowisku, jeżeli za jego popełnienie wymierzono karę aresztu, ograniczenia wolności lub karę grzywny nie niższą niż 3 000 złotych (pkt 5 i 6);
- wobec którego wydano ostateczną decyzję administracyjną o naruszeniu obowiązków wynikających z przepisów prawa pracy, prawa ochrony środowiska

²⁴ Jak w przypisie 18

- lub przepisów o zabezpieczeniu społecznym, jeżeli wymierzono tą decyzją karę pieniężną nie niższą niż 3 000 złotych (pkt 7);
- który naruszył obowiązki dotyczące płatności podatków, opłat lub składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne, co zamawiający jest w stanie wykazać za pomocą stosownych środków dowodowych (z wyjątkiem przypadku, kiedy wydano prawomocny wyrok sądu lub ostateczną decyzję administracyjną o zaleganiu z uiszczeniem podatków, opłat lub składek na ubezpieczenia społeczne lub zdrowotne), chyba że wykonawca dokonał płatności należnych podatków, opłat lub składek na ubezpieczenie społeczne lub zdrowotne wraz z odsetkami lub grzywnami lub też zawarł wiążące porozumienie w sprawie spłaty tych należności (pkt 8).

- d) nadania klauzuli dotyczącej zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w zakresie zamówień na usługi i roboty budowlane obligatoryjnego charakteru,

Ujęta w dotychczas obowiązujących przepisach ustawy Pzp klauzula społeczna z art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Pzp uległa zmianie. Możliwość określenia przez zamawiającego w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z zatrudnieniem przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności w trakcie realizacji zamówienia na usługi lub roboty budowlane została zastąpiona obowiązkiem. Zgodnie z art. 29 ust. 3a projektu nowelizacji, Zamawiający określa w opisie przedmiotu zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 Kodeksu pracy.

- e) rozszerzenia dopuszczalnych wymagań związanych z realizacją zamówienia na wszystkie aspekty społeczne,

Klauzula społeczna z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp uległa rozszerzeniu. Możliwość określenia przez Zamawiającego w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z realizacją zamówienia oprócz kwestii zatrudnienia osób bezrobotnych, młodocianych, niepełnosprawnych czy też osób z innych grup wskazanych w przepisach o zatrudnieniu socjalnym rozszerzono na aspekty społeczne²⁵. Samo pojęcie „aspekty społeczne” pozostaje niedookreślone, co pozwala na bardziej elastyczne stawianie przez zamawiających społecznych warunków realizacji zamówienia w ramach organizowanych postępowań przetargowych.

²⁵ Zgodnie z projektowanym przepisem zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia osób:

- a) bezrobotnych, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- b) młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego,
- c) niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- d) innych niż określone w lit. a, b lub c, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego

- f) wprowadzenia obowiązku uwzględnienia w opisie przedmiotu zamówienia wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników,

Projekt nowelizacji nakłada na zamawiających także pewne obowiązki dotyczące sposobu formułowania opisu przedmiotu zamówienia. W świetle art. 29 ust. 5 projektu nowelizacji, w przypadku zamówień przeznaczonych do użytku osób fizycznych, w tym pracowników zamawiającego, opis przedmiotu zamówienia sporządza się z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników.

- g) wprowadzenia dodatkowego reżimu zamówień zastrzeżonych w odniesieniu do określonych usług zdrowotnych, społecznych oraz kulturalnych,

Przepisy zawarte w projekcie ustawy, w ślad za regulacjami unijnymi, znoszą znany dotychczas podział na usługi priorytetowe i niepriorytetowe. Do ustawy wprowadzone za to zostały bardziej elastyczne regulacje dotyczące udzielania zamówień publicznych na usługi społeczne i inne szczególne usługi. W świetle art. 138q projektu nowelizacji szczególny reżim dotyczy określonych usług, w tym: usług zdrowotnych, społecznych oraz kulturalnych objętych enumeratywnie wskazanymi kodami CPV (określonymi we Wspólnym Słowniku Zamówień).

Projekt nowelizacji ustawy daje ponadto zamawiającemu możliwość zastrzeżenia w ogłoszeniu o zamówienie, że o udzielenie zamówienia na określone usługi zdrowotne, społeczne oraz kulturalne ubiegać będą się wyłącznie wykonawcy spełniający łącznie następujące warunki:

- 1) ich celem jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz jednocześnie ich celem jest społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust. 2 w projekcie nowelizacji;
- 2) nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;
- 3) ich struktura zarządzająca lub struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie;
- 4) w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

W ramach tak udzielonego zamówienia można zawrzeć umowę na okres nie dłuższy niż 3 lata.

- h) wprowadzenia możliwości bezpośredniego zastosowania oznakowania (w tym oznakowania społecznego) w ramach opisu przedmiotu zamówienia, kryteriów oceny ofert lub warunków realizacji zamówienia,

Projektowane przepisy wprowadzają również w art. 30a możliwość bezpośredniego odwołania się przez Zamawiającego do określonego oznakowania w ramach opisu przedmiotu zamówienia, kryteriów oceny ofert lub warunków realizacji zamówienia celem podkreślenia szczególnych cech zamówienia (w tym cech społecznych). Takie uprawnienie uzależnione jest jednak od łącznego spełnienia następujących warunków:

- 1) wymagania dotyczące oznakowania dotyczą wyłącznie kryteriów, które są związane z przedmiotem zamówienia, i są odpowiednie dla określenia cech robót budowlanych, dostaw lub usług będących przedmiotem tego zamówienia;
- 2) wymagania dotyczące oznakowania są oparte na obiektywnie możliwych do sprawdzenia i niedyskryminacyjnych kryteriach;
- 3) warunki przyznawania oznakowania są przyjmowane w drodze otwartej i przejrzystej procedury, w której mogą uczestniczyć wszystkie zainteresowane podmioty, w tym podmioty należące do administracji publicznej, konsumenci, partnerzy społeczni, producenci, dystrybutorzy oraz organizacje pozarządowe;
- 4) oznakowania są dostępne dla wszystkich zainteresowanych stron;
- 5) wymagania dotyczące oznakowania są określane przez podmiot trzeci, na który wykonawca ubiegający się o oznakowanie nie może wywierać decydującego wpływu.

Wprowadzenie do ustawy Pzp możliwości bezpośredniego stosowania oznakowań w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego (w tym oznakowań społecznych, jak np. Fair Trade) może skutecznie przyczynić się do popularyzacji wśród zamawiających.

- i) bardziej liberalnego podejścia do kryteriów oceny ofert.

W ślad za regulacjami unijnymi, projekt nowelizacji Pzp zakłada również istotne zmiany w odniesieniu do kryteriów oceny ofert. W świetle zmienionego brzmienia art. 91 ust. 2, kryteriami oceny ofert są:

- cena lub koszt albo
- cena lub koszt oraz inne kryteria odnoszące się do przedmiotu zamówienia.

Ustawodawca wskazuje przykładowy katalog kryteriów, który w porównaniu z dotychczasowymi regulacjami uległ rozszerzeniu i uporządkowaniu. W ramach kryteriów wymienia się:

- 1) jakość, w tym parametry techniczne, właściwości estetyczne i funkcjonalne,
- 2) **aspekty społeczne, w tym integracja zawodowa i społeczna osób, o których mowa w art. 22 ust. 2, dostępność dla osób niepełnosprawnych lub uwzględnianie potrzeb użytkowników,**
- 3) aspekty środowiskowe, w tym efektywność energetyczna przedmiotu zamówienia;
- 4) aspekty innowacyjne,
- 5) organizacja, kwalifikacje zawodowe i doświadczenie osób wyznaczonych do realizacji zamówienia, jeżeli mogą mieć znaczący wpływ na jakość wykonania zamówienia;
- 6) serwis posprzedażny oraz pomoc techniczna, warunki dostawy, takie jak termin dostawy, sposób dostawy oraz czas dostawy lub okres realizacji.

Sam sposób formułowania kryteriów oceny ofert uległ znacznej liberalizacji. Zgodnie z nowo dodanym do art. 91 ust. 2c, kryteria oceny ofert są związane z przedmiotem zamówienia, jeżeli dotyczą robót budowlanych, dostaw lub usług, które mają być zrealizowane w ramach tego zamówienia, we wszystkich aspektach oraz na wszystkich etapach ich cyklu życia, w tym określonym procesem:

- 1) produkcji, dostarczania lub wprowadzania tych robót budowlanych, dostaw lub usług na rynek albo
- 2) dotyczącym innego etapu cyklu życia tych robót budowlanych, dostaw lub usług
 - nawet jeżeli nie są istotną cechą przedmiotu zamówienia.

Szczegółowe rekomendacje

Uwzględniając powyższe, jak również biorąc pod uwagę problemy zidentyfikowane podczas monitoringu stosowania klauzul społecznych przez administrację rządową rekomendowane jest podjęcie następujących działań:

- a) aktualizacja treści Zaleceń;

W obowiązujących Zaleceniach wskazane jest dokonanie modyfikacji w celu dostosowania ich do zmian w ustawie Pzp wprowadzanych w zakresie instrumentów wspierających uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, w tym klauzul społecznych

- b) rozszerzenie zakresu podmiotowego obowiązku sprawozdawczego określonego w Zakresie informacji;

W odniesieniu do monitoringu stosowania klauzul społecznych, w celu uniknięcia problemów z identyfikacją podmiotów objętych obowiązkiem sprawozdawczym oraz w celu uzyskania możliwie szerokich danych na temat stosowania klauzul społecznych generalnie w zamówieniach publicznych udzielnych w Polsce sugerowane jest rozszerzenie zakresu podmiotowego obowiązku sprawozdawczego określonego w Zakresie informacji na wszystkie instytucje administracji rządowej, które w danym roku udzieliły zamówienia publicznego objętego procedurami zamówień publicznych określonymi w ustawie. Jednocześnie proponuje się, aby dane w tym zakresie przekazywane były wyłącznie w ramach sprawozdań rocznych składanych przez zamawiających Prezesowi Urzędu. Powyższe pozwoli na uniknięcie nadmiernych obciążeń administracyjnych dla jednostek zamawiających zobowiązanych do stosowania Zaleceń, które w 2015 r. z jednej strony obciążone były obowiązkiem sporządzenia sprawozdań dotyczących stosowania klauzul społecznych w ramach Zaleceń, a z drugiej strony obowiązkiem opracowania i przedłożenia standardowego, rocznego sprawozdania o udzielonych w danym roku zamówieniach publicznych, przedkładanego Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych. Roczne sprawozdania o udzielonych zamówieniach publicznych stanowią z kolei istotny element corocznie opracowywanego w oparciu o art. 154 pkt 16 ustawy Pzp przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych i przedkładanego Radzie Ministrów sprawozdania o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych. Wydaje się zasadnym, aby informacje dotyczące stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych były przedstawiane Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych przez wszystkich zamawiających i jednocześnie stanowiły podstawę sprawozdawczości o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w Polsce przekazywanego Radzie Ministrów.

- c) wprowadzenie zmian w *Rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie zakresu informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu o udzielonych zamówieniach, jego wzoru oraz sposobu przekazywania*

Z uwagi na proponowane połączenie obowiązku sprawozdawczego dotyczącego stosowania klauzul społecznych ze sprawozdaniami rocznymi przekazywanymi Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych konieczne będzie także uwzględnienie związanych z tym obowiązków w nowym Rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów w sprawie zakresu informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu o udzielonych zamówieniach, jego wzoru oraz sposobu przekazywania.

Uwzględnienie w Zaleceniach dodatkowych aspektów społecznych przewidzianych w nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych oraz rozszerzenie obowiązku sprawozdawczego na wszystkie jednostki administracji rządowej pozwoli Urzędowi Zamówień Publicznych na prowadzenie bardziej wnikliwej i kierunkowej analizy polskiego rynku zamówień publicznych oraz wypełnienie rozszerzonego obowiązku sprawozdawczego wobec Komisji Europejskiej. Należy podkreślić, iż w świetle dyrektyw w sprawie zamówień publicznych z 2014 r. „Komisja Europejska może, nie częściej niż co trzy lata, zwracać się do państw członkowskich o przedstawienie informacji na temat praktycznej realizacji krajowych strategicznych polityk w dziedzinie zamówień²⁶”. Do takich strategicznych polityk z pewnością zaliczyć należy społeczne zamówienia publiczne.

²⁶ Dyrektywa 2014/24/UE art. 83 ust. 3 akapit 3.

Załącznik nr 1 - Wzór formularza stanowiący załącznik do Zakresu informacji, który miał być wykorzystywany na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych za rok 2015

Formularz zakresu informacji o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych

Liczbę i wartość udzielonych zamówień publicznych należy obliczyć zgodnie z zasadami określonymi dla rocznego sprawozdania o udzielonych zamówieniach, sporządzanego na podstawie ustawy Prawo zamówień publicznych.

Informacje ogólne:

Formularz dotyczy informacji o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych w następującym roku:

Informacje o jednostce:

- nazwa jednostki
- imię i nazwisko osoby sporządzającej informację
- dane teleadresowe

I. Informacja o liczbie/wartości postępowań w jednostce, do których stosuje się przepisy ustawy Pzp, zakończonych udzieleniem zamówienia:

	Liczba/ wartość	Liczba/ wartość postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia, w których zastosowano klauzule społeczne, w stosunku do łącznej liczby/ wartości postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego w jednostce
Łączna liczba postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego	Podaj liczbę	Podaj stosunek liczb
w tym liczba postępowań, w których zastosowano klauzule społeczne	Podaj liczbę	
Łączna wartość postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego	Podaj wartość	Podaj stosunek wartości
w tym wartość postępowań, w których zastosowano klauzule społeczne	Podaj wartość	

II. Informacja o zastosowanych klauzulach społecznych

Lp.	Nr ogłoszenia o zamówieniu [nr]-[rok]	Rodzaj publikatora	Rodzaj zamówienia	Tryb udzielenia zamówienia	Przedmiot zamówienia	Kod CPV	wartość umowy bez podatku od towarów i usług	Zastosowana klauzula społeczna

III. Informacja o unieważnionych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, w których zastosowano klauzulę społeczną

Lp.	Rodzaj zamówienia	Przedmiot zamówienia	Zastosowana klauzula społeczna	Przyczyny unieważnienia postępowania, które miały związek z zastosowaniem klauzuli społecznej
-----	-------------------	----------------------	--------------------------------	---

IV. Dodatkowe informacje

Komentarz dotyczący organizacyjnych i prawnych aspektów w praktycznym stosowaniu klauzul społecznych

Tak Nie

Proszę opisać w przypadku zaznaczenia opcji TAK (max. 300 znaków)

Czy w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których stosuje się przepisy Pzp, zastosowano inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne?

Tak Nie

	Liczba postępowań	Opis
Kryteria oceny ofert (max. 1000 znaków)	Podaj liczbę	Podaj opis
Opis przedmiotu zamówienia (max. 1000 znaków)	Podaj liczbę	Podaj opis
Inne (proszę opisać max. 300 znaków)	Podaj liczbę	Podaj opis

Czy w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których nie stosuje się Pzp, zastosowano klauzule społeczne lub inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne?

Tak Nie

Proszę opisać w przypadku zaznaczenia opcji TAK (max. 300 znaków)

Załącznik nr 2 – Uszczegółowiony wzór formularza wykorzystywany na potrzeby sprawozdawcze z zakresu klauzul społecznych za rok 2015

Załącznik nr 1 do Zakresu informacji o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych

Informacja o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych w roku*

Nazwa jednostki	
Imię i nazwisko osoby sporządzającej informację	
Dane kontaktowe	

I. Informacja o liczbie/wartości postępowań w jednostkach, do których stosuje się przepisy ustawy Pzp, zakończonych udzieleniem zamówienia

	Liczba/wartość	Liczba/wartość postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia, w których zastosowano klauzule społ. w stosunku do łącznej liczby/wartości postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego w jednostce
Łączna liczba postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego		
w tym liczba postępowań, w których zastosowano klauzulę społeczną		%
Łączna wartość postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia publicznego		
w tym wartość postępowań, w których zastosowano klauzulę społeczną		%

II. Informacja o zastosowanych klauzulach społecznych

Lp.	Nr ogłoszenia o zamówieniu [nr]-[rok]	Rodzaj publikatora	Rodzaj zamówienia	Tryb udzielenia zamówienia	Przedmiot zamówienia	Kod CPV	Wartość umowy (nieokreślona w ogłoszeniu o udzieleniu zamówienia)	Zastosowana klauzula społeczna
1.								
2.								
...								

Poniższe informacje powinny się rozwinąć przy odpisach pozycji w tabeli w wersji elektronicznej

RODZAJ PUBLIKATORA	RODZAJ ZAMÓWIENIA	TRYB UDZIELENIA ZAMÓWIENIA	ZASTOSOWANA KLAUZULA SPOLECZNA
Biuletyn Zamówień Publicznych	dostawy	procedura nieograniczona	ZASTOSOWANA KLAUZULA SPOLECZNA zamówienie z zastosowaniem – art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia osób bezrobotnych, małoletnich w celu przygotowania zawodowego, innych dotychczasowych – art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo zamówień publicznych wymóg zatrudnienia przy realizacji zamówienia na podstawie umowy o pracę – art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych
Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej	usługi	procedura ograniczona	
	roboty budowlane	nepociągające z ogłoszeniem	
		diálogo competitivo	
		nepociągające bez ogłoszenia	
		zamówienie z wolną ręką	
		zapytanie o cenę	
		licytacja elektroniczna	

III. Informacja o unieważnionych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, w których zastosowano klauzulę społeczną

Lp.	Rodzaj zamówienia	Przedmiot zamówienia	Zastosowana klauzula społeczna	Przyczyny unieważnienia postępowania, które miały związek z zastosowaniem klauzuli społecznej
1				
2				

Poniższe informacje powinny się rozwijać przy opisie pozycji w tabeli w wersji elektronicznej (rodzaj zamówienia oraz zastosowana klauzula - PATRZ POWYŻEJ)

Przyczyny unieważnienia postępowania
Brak ofert lub wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu od wykonawców spełniających warunki z art. 29 ust. 2 Pzp
Brak ofert lub wniosków w postępowaniu przetargowym, w którym zastosowano klauzulę z art. 29 ust. 4 Pzp
Wykluczenie wykonawcy z postępowania przetargowego na podstawie art. 24 Pzp
Odrzucenie oferty na podstawie art. 89 Pzp
Cena najkorzystniejszej oferty lub oferta z najniższą ceną przewyższała kwotę, którą zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia (art. 95 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo zamówień publicznych)
Inne: proszę wpisać (max. 300 znaków)

IV. Dodatkowe informacje

Komentarz do: rozstrzygnięć i orzeczeń sporządzone w praktycznym stosowaniu klauzuli społecznych		
ZAZNACZENIE	TAK Proszę opisać (max. 500 znaków)	
	NE	
Czy w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których stosuje się przepisy Pzp, zastosowano inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne?		
ZAZNACZENIE	NE	
	TAK	
	liczba postępowań	opis
	kwota oszczędności	
	opis przedmiotu zamówienia	
	Inne (liczba i opis max. 300 znaków)	
Czy w postępowaniach zakończonych udzieleniem zamówienia, do których nie stosuje się przepisów Pzp zastosowano klauzulę społeczną lub inne instrumenty uwzględniające aspekty społeczne?		
ZAZNACZENIE	TAK	
	NE	
	Proszę opisać (max. 500 znaków)	

* Liczby i wartości udzielonych zamówień publicznych należy obliczyć zgodnie z zasadami określonymi dla rocznego sprawozdania o udzielonych zamówieniach sporządzanego na podstawie ustawy Prawo zamówień publicznych

Załącznik nr 3 - Wykaz obwieszczeń określających jednostki podległe i nadzorowane przez poszczególnych ministrów

1. Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Edukacji Narodowej lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 255]
2. Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 227]
3. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 lutego 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych ministrowi sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 205]
4. Obwieszczenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 4 lutego 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 187]
5. Obwieszczenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 186]
6. Obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 lutego 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 r. poz. 150]
7. Obwieszczenie Ministra Cyfryzacji z dnia 21 stycznia 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Cyfryzacji lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 102]
8. Obwieszczenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 14 stycznia 2016 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Infrastruktury i Budownictwa lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 Poz. 67]
9. Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 grudnia 2015 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2016 poz. 18]
10. Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 3 grudnia 2015 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Zdrowia lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2015 poz. 1280]
11. Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 maja 2015 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Spraw Zagranicznych [M.P. 2015 poz. 543]
12. Obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 4 lipca 2014 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Gospodarki lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2014 poz. 572]
13. Obwieszczenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sportu i Turystyki lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2014 poz. 217]
14. Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 2014 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2014 poz. 51]

15. Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 8 października 2013 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Środowiska [M.P. 2013 poz. 893]
16. Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi spraw wewnętrznych lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2012 poz. 470]
17. Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 5 stycznia 2011 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Finansów lub przez niego nadzorowanych [M.P. z 2011 Nr 4 poz. 58]
18. Obwieszczenie Ministra Skarbu Państwa z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Skarbu Państwa lub przez niego nadzorowanych [M.P. 2002 nr 33 poz. 522]